

Eesti NSV
Teaduste Akadeemia

KEELE JA
KIRJANDUSE
INSTITUUT

1970

V-27966

EESTI NSV
TEADUSTE
AKADEEMIA

KEELE JA KIRJANDUSE
INSTITUUT

TALLINN 1970

Koostaja E. Ahven

Toimetaja E. Sögel

Kaane kujundanud J. Kiel

Keele ja Kirjanduse Instituut asutati 1947. aastal Eesti NSV Teaduste Akadeemia koosseisus.

Algul töötas Keele ja Kirjanduse Instituut Tartus. Instituudis oli neli sektorit: keeleuurimise sektor, õigekeelsuse ja sõnaraamatute sektor, kirjanduse sektor ja rahvaluule sektor kokku 11 teadusliku töötajaga ja 4 teaduslik-tehnilise abitööjõuga. Instituudi direktori ülesandeid täitis filoloogiakandidaat Daniel Palgi.

Alates 1952. aastast asub Keele ja Kirjanduse Instituut Tallinnas (varem Estonia pst. 7, praegu Sakala 3).

Instituuti juhtis aastail 1950—1955 Heinrich Tobias, aastail 1955—1968 Eesti NSV Teaduste Akadeemia korrespondentliige Eduard Päll. Alates 1968. aastast on instituudi direktoriks filoloogiakandidaat Endel Sõgel, teadusala ase-direktoriks filoloogiakandidaat Eeva Ahven ja teaduslikuks sekretäriks Madis Norvik.

Instituudi töötajate arv on pidevalt kasvanud ja struktuur täienenud. 1970. aastaks on sektorite arv tõusnud kuuele: keeleuurimise sektor, sõnaraamatute sektor, soome-ugri keelte sektor, kirjandusajaloo sektor, kirjandusteooria sektor ja rahvaluule sektor. Omaette rühmadena nende sektorite piirides töötavad süntaksirühm, terminoloogiarühm, sotsiolingvistika rühm, eksperimentaalfoneetika laboratoorium ning heli- ja paljunduslaboratoorium. Teaduslikke töötajaid on sektorites ja rühmades nüüd 63, teaduslik-tehnilisi abitööjõude 40.

Keele ja Kirjanduse Instituudi uurimisobjektideks on eesti keel, teised soome-ugri keeled, eesti kirjandus ja eesti rahvaluule.

KEELEURIMISE SEKTOR

Keeleuurimise sektori põhiülesandeks on eesti murrete uurimine. Sellel alal on sektoris praegu 8 teaduslikku töötajat (neist 6 kandidaadikraadiga), 9 teaduslik-tehnilist abitööjõudu ja 2 aspiranti. Sektori juhataja ametikohal on olnud filoloogiadoktor Arnold Kask (1947—1952), filoloogiakandidaat Aili Univere (1952—1955) ja alates 1956. a. filoloogiakandidaat Mari Must.

Murdekogud

Ernevalt teistest sektoritest, mis 1947. aastal Keele ja Kirjanduse Instituudi koosseisus tööd alustasid, oli murdeuurijatel algusest peale olemas materjalibaas Emakeele Seltsi ja Tartu ülikooli seniste murdekogude näol, mis deponeeriti instituudi juurde loodud murdearhiivi. Deponeeritud kogud pärinesid valdavalt aastaist 1922—1946 ning sisaldasid murdesõnavara 835 000 sedelit, sõnavarakogude koopiaid ja teistest kogudest sedeldatud sõnavara 136 000 sed., kohanimesid 87 000 sed., murdetekste 9720 lehekülge, murdeülevaateid 11 720 lk., murdekogumismatkade päevikuid 3840 lk., korrespondentide töid 8140 lk.

Eesti murdearhiivi väärtuslikumaks osaks on *murdesõnavarakogud*, mille tuumiku moodustab Wiedemanni-kogu. See koosneb F. J. Wiedemanni «Eesti-saksa sõnaraamatu» alusel aastail 1922—1949 37 punktist üle maa kogutud murrakusõnastikest à 7000—60 000 sed., ühtekokku üle 611 000 sed. Eelmistele täienduseks on a) alfa-beetiline nn. lisasõnastik (165 500 sed.), kogutud a. 1927—1947 Wiedemanni sõnaraamatus puudunud ja haruldasematest murdesõnadest koostatud täiendavate sõnastike abil; b) mõistealane sõnakogu, kogutud 1930.—1967. a. (150 000 sed.), korraldatud üksikute mõistepiirkondade kaupa; c) nn. täiendav sõnakogu (127 000 sed.), järjestatud murrakuti, sisaldab eeskätt sõnavara järelkogumisel a. 1947—1969 laekunud ainestikku; d) murdekorrespondentide sõnavara (108 700 sed.), kogutud a. 1940—1969, järjestatud murrakuti.

Instituudi murdearhiivis säilitakse ka A. Saareste murdesõnavara- ja kohanimekogu (135 540 sed.), omaaegse

Eesti Kirjanduse Seltsi ja J. Jõeverti sõnavaralisi materjale (2900 sed., 167 lk.) jm.

Murdesugemete kogumine kui dialektoloogilise töö alus on keeleuurimise sektori tööplaanides olnud tähtsal kohal. Igal aastal korraldatakse süstemaatiliselt murdeekspeditsioone (2—10 osavõtjat) ning individuaalseid uurimismatku. Talletatud murdesõnavara valdava osa on kirja pannud eriettevalmistuse saanud kogujad ja keeleteaduse üliõpilased. Viimasel aastakümnel on sõnavarakogumisele rakendatud ka vabatahtlike korrespondentide võrk, kelle tööd juhib Emakeele Seltsi murdetoimkond. Aastail 1947—1969 on murdesõnavarakogud kasvanud üle 333 000 sedeli, millest üle 104 000 sedeli on kogunud kohalikud korrespondendid. Koolide kaasabil saadud õpilaskeelee *eri-sõnavara* ja *linnaargoo* kogud sisaldavad üle 6000 sedeli.

Pakiliseks ülesandeks on olnud *kohanimedede* talletamine, sest see osa sõnavarast on kiiresti muutumas. Kohanimetkogu on sõjajärgsetel aastatel suurenenud üle 185 000 sed., sealhulgas üle 67 000 sed. kohalikelt kaastöolistelt, kelle osatähtsus selleski tööloigis on aina kasvanud.

Looma- ja *isikunimekogusse* on lisandunud üle 7 800 sedeli eeskätt kohalikelt kaastöolistelt ja keelehuvilistelt kooliõpilastelt.

Sedelkogude kõrval moodustavad eesti murdearhiivi teise ainekogude liigi kvartkaustalised vihikköited. Rööbiti sõnavara ja kohanimedega on Eestis murdekogumise algusest peale kirja pandud andmeid murrakute häälikulise ja grammatilise ehituse kohta. A. 1947—1969 on *murdeülevaadete* lehekülgede arv enam kui kahekordistunud, juurdekasv 15 340 lk., lisaks ligi 8800 lk. Tartu ülikooli kogude koopiaid ja üle 2070 lk. paremate korrespondentide poolt koostatud murdegrammatikaid.

Ligikaudu samavõrd on kasvanud *murdetekstide* kogu, kuhu on lisandunud ligi 19 500 lk., sellest üle 5 200 lk. heliülesvõtete litereeringuid, lisaks veel 1125 lk. ülikooli murdetekstide koopiaid. Korrespondentide poolt lihtsamas transkriptsioonis kirjapandud murdekeelseid jutustusi ja teisi materjale on juurde tulnud üle 20 800 lk.

Murdekogumismatkade päevikuid on lisandunud üle 4250 lk.

Alates 1956. aastast on käsil eesti murrete süstemaatiline helilindistamine. 1969. a. lõpul oli instituudi fonoteegis vaneminsener E. Juhkami hoole all eesti murrete

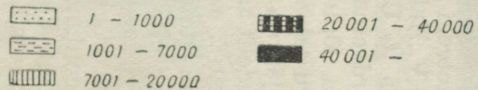
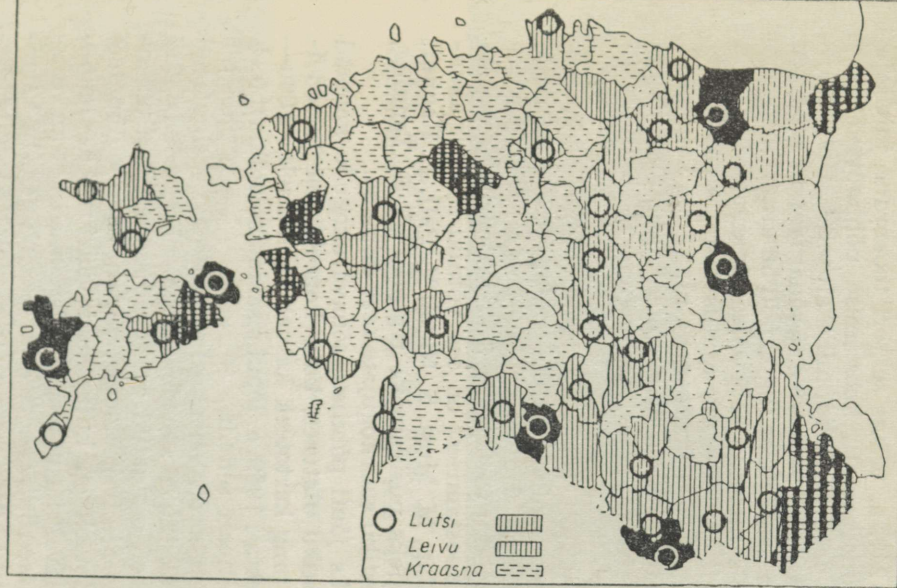
heliülesvõtteid 758 tunni ulatuses. Esindatud on peaaegu kõik murrakud. Keskmiselt on murraku kohta heliülesvõtteid 6 t., paremini läbitöötatud kohtadest kuni 24 t., setu murraku alalt 43 t. Valdavalt on siin tegemist vanema murdekeele näidetega. Peale selle on fonoteegis Kaug-Ida eesti siirdlaste keelenäiteid üle 4 t., Eesti territooriumil kõneldavate vene murrakute lindistusi 9 t., eesti-rootsi murrakut 15 min. Heliülesvõtetest oli 1969. a. lõpuks liteeritud ligikaudu paarsada tundi, s. o. umbes 30%.

Keele ja Kirjanduse Instituudi ning Emakeele Seltsi vahelise kokkuleppe alusel deponeerib selts iga aasta alguses eelmise aasta jooksul kogutud murdeainestiku täiendavalt instituudi murdearhiivi. 1969. a. lõpul oli Keele ja Kirjanduse Instituudi murdearhiivi seis järgmine:

1. Murdesõnavara	1 293 000 sed.
2. Eesti murrete sõnavara koondkartoteek	2 010 000 „
3. Kohanimed	289 000 „
4. Muid materjale (looma- ja isikunimesid, häälikuloolist ja grammatilist ainestikku jm.)	48 000 „
	Sedelkogusid kokku 3 640 000 sed.
5. Murdetekste	30 350 lk.
6. Korrespondentide töid	29 020 „
7. Murdeülevaateid	37 920 „
8. Muid materjale	8 490 „
	Vihikkogusid kokku 105 780 lk.
9. Heliülesvõtteid	772 t.

Murdearhiivi hooldamine, kogude korraldamine, kataloogimine, inventeerimine ja uurijate teenindamine moodustab ühe, ning küllaltki olulise osa keeleuurimise sektori tööst. Väga suur töö oli murdekogude mikrofilmimine aastail 1963—1968. Filmilindile jäädvustati kõik väärtuslikumad originaalkogud, kokku 295 793 kaadrit, s. o. 1 349 000 sed. ja 91 600 lk. Lisaks negatiivile (380 rulli), mida säilitatakse Tallinnas, valmistati filmist kaks koopiat, millest üks on antud hoiule Tartu, teine vahetuse korras Helsingisse. 1964. aastal saadi Soomest 255 rulli soome murdekogude mikrofilmidega.

1961. a. alustati eesti kohanimede alfabeetilise kartooteegi koostamist, milleks praeguseni on jõutud läbi töötada ligikaudu 60% kohanimekogudest. 1969. a. valmis murdekogujate isikukartoteek.

Eesti murdesõnavara kogumise tihedus sedelites. (Keele ja Kirjanduse Instituudi kogude seisuga 1. jaan. 1970). Ringiga on märgitud Wiedemanni-kogud.

Eesti murrete sõnaraamat. Murdeainestiku publitseerimine

Algusest peale on keeleuurimise sektori tööplaanides kesksel kohal olnud mitmeköiteline «Eesti murrete sõnaraamat». Juba 1947. a. töötas sektori tookordne juhataja A. Kask välja sõnaraamatu koostamise põhimõtted ning avaldas mitmed prooviartiklid, mille alusel A. Univere ja M. Must valmistasid a. 1948—49 ette sõnaraamatu esialgset käsikirja tähtede *a—d* piires (ligikaudu 50 autoripoognat). Et aga eeltööd plaanisetud kapitaalse sõnaraamatu tarvis olid tollal ilmselt puudulikud, osutus otstarbekaks käsikirja koostamine ajutiselt katkestada ning luua kõigepealt sõnaraamatu alfabeetiline sedelkartoteek, kuhu on hõlpus liita uusi kopeeritavaid ja järelkogumisel lisanduvaid sõnasedeleid.

Aastail 1951—63 oli sõnavara kopeerimine ja koondkartoteegiks ühendamine sektori põhiülesandeid, mille juures filol.-kand. A. Univere juhendamisel töötas pidevalt 2—4 teaduslikku töötajat ja 3—5 kopeerijat-sedeldajat. Kartoteegi koostamisest on osa võtnud filoloogiakandidaadid V. Hallap, M. Must, S. Nigol, V. Pall, L. Rannut, H. Viires jt. Üheks püsivamaks tegijaks oli S. Tanning, eesti murdeainestiku suurokogujate reas esimene.

1963. a. lõpuks jõuti põhiliste sõnavarakogude koopiad liita kogu tähestiku ulatuses, kuid kopeerimine ja sedeldamine jätkub ning kartoteek kasvab keskmiselt 45 000—50 000 sedelit aastas. 1969. a. lõpul sisaldas koondkartoteek umbkaudu 2 miljonit sedelit.

Koondkartoteegis on leksikaalne materjal paigutatud alfabeetiliselt üksikute sõnade kaupa. Märksõnastatud vahekaartidega on eraldatud eri sõnad, sõnade eri tähendused, tõstetud esile fraseoloogia, viidatud sünonüümidele jne. Koondkartoteek on kujunenud väärtuslikuks ainekoguks, mida elavalt kasutavad niihästi omad kui ka välismaa keeleteadlased ja naaberteaduste esindajad. Et kartoteek sisaldab mitu korda rohkem materjali, kui on võimalik võtta sõnaraamatusse, ei kaota ta oma tähtsust sõnaraamatu ilmudeski.

1964. aastal tõusid taas päevakorrale murdesõnaraamatu koostamise probleemid. Kartoteegitöö kogemuste toel oli nüüd märksa kindlam asuda prooviartiklite vormistamisele ja sõnaraamatu koostamise printsiipide väljatöötamisele. Autoritekollektiivi ühistööna, millest osa võtsid

Keele ja Kirjanduse Instituudi direktor Endel Sõgel, teadusala asedirektor Eeva Ahven ja teaduslik sekretär Madis Norvik.

Keeleuurimise sektor. Eesti murrete sõnavara koondkartoteek.

Eesti kohanime kartoteek. Keeleuurimise sektori juhataja Mari Must.

Vihikkogud: murdetekstid ja murdeülevaated.

M. Must, M. Mäger, H. Neetar, S. Nigol, V. Pall, A. Univere ja H. Viires, ilmus 1968. a. «Eesti murrete sõnaraamatu prospekt» koos sellele lisatud näidisartiklite osaga. Sõnaartiklite trükiproove on avaldatud ka keelteaduslikes väljaannetes.

Sõnaraamatu käsikirja koostamine jõudis 1969. a. j-tähe sisse, millega kavakohaselt lõpeb sõnaraamatu esimene köide. Selle koostajateks-toimetajateks on eespool mainitud isikud, lisaks veel noored jõud E. Ross ja E. Juhkam.

«Eesti murrete sõnaraamat» on kavandatud 6-köitelise kõiki murdeid hõlmava teosena. See taotleb esitada võimalikult kogu murdekeeles kasutatava sõnavara, näitab ära sõnade geograafilise leviku, peamised häälikulised ja morfoloogilised esinemiskujud, avab sõnade tähendused, osutab sõna tarvitamisele lauses ning fraseoloogismides, viitab sünonüümilistele seostele.

Suure murdesõnaraamatu kõrval on eesti dialektoloogide teiseks tähtsamaks ülesandeks eesti murdetekstide trükkitoimetamine. Antakse välja 8-köiteline sari üldpealkirjaga «Eesti murded», kusjuures iga köide (ca 20 trp.) esindab üht murdeala. Tekstid avaldatakse teaduslikus transkriptsioonis, varustatult kommentaaridega, keelelise sissejuhatusel, murdesõnade loendi ja aineregistriga. Esimese köitena ilmus 1961. a. S. Tanningu koostatud «Mulgi murdetekstid», 1965. a. M. Mustalt «Keskmurde tekstid», trükkis on «Tartu murde tekstid» (koostaja H. Keem), lõpetamisel «Idamurde tekstid» (A. Univere).

Prof. P. Virtaranta poolt 1967. a. Soomes väljaantud kogumikus «Lähisukukielten lukemisto» ilmus eesti murdetekste 2,5 trp. (toimetanud M. Must).

Murdealased üksikuurimused

Keeleuurimise sektoris valminud üksikuurimused on enamikus tihedasti seotud sektori profiiliga ning välja kasvanud otsestest tööülesannetest. Kui sektori tegevuse algusaastail tegeldi ka kirjakeele ajaloo (A. Kask, E. Ahven), tänapäeva kirjakeele grammatikaga (A. Kask, E. Riikoja) ja sugulaskeeltega (V. Hallap, K. Kont), siis hiljem on tähelepanu keskendunud eeskätt eesti murrete, keeleajaloo ja toponüümika probleemidele.

Eesti murrete sõnavara erinevad kihistused on lähemat käsitlemist leidnud töödes, nagu M. Musta «Vene-eesti suhete kajastumine lõuna-eesti murrete sõnavaras» (kaitstud kandidaadiväitekirjana 1954), M. Mägra «Eesti linnunimetused» (kaitstud kandidaaditööna 1963, ilmunud 1967). Aspirant A. Mellesel on käsil kandidaaditöö «Ülemsaksa laensõnad eesti murretes». Derivatsiooni probleemidele keeleajaloo aspektist on pühendatud H. Viirese väitekirj «ne-liitelised omadussõnad eesti murretes» (kaitstud 1963).

Esmakordselt on eesti uurijad süvenenumalt hakanud tegelema eesti kohanimedega. V. Palli kirjutised toponüümika valdkonnast, eriti aga tema monograafia «Põhja-Tartumaa kohanimed» I (1969) on esimesed põhjalikumad Eestis ilmunud kohanimede käsitlused. Lõuna-Tartumaa Võnnu kihelkonna kohanimed on oma uurimisteemaks valinud sektori aspirant J. Simm. Kirjutisi eesti kohanimede alalt on avaldanud M. Norvik.

Sektoris on valminud ja ootavad publitseerimist mitmed murde-monograafiad, nagu S. Nigoli «Hargla murraku konsonantism» (kaitstud kandidaaditööna 1959), S. Tanningu «Karksi murrak», M. Musta ja A. Univere kaheköiteline «Põhja-eesti keskmurre».

H. Neetari väitekirj «Aluse ja öeldise ühildumine eesti murretes» (kaitstud 1965) käsitleb üht eesti murrete lauseehituse probleemi, L. Rannuti väitekirj «Ajamäärus eesti keeles» (kaitstud 1961) ajamäärust nii murretes kui kirjakeeles, E. Riikoja kandidaaditöö «Eesti nimisõnade nominatiivse liitumise reeglite rahvakeelne alus» (kaitstud 1960) on pühendatud ühele eesti kirjakeele grammatika ja ortograafia keerukamale probleemile.

Koos ajaloolaste ja etnograafidega on sektori töötajad (M. Must, V. Pall) osa võtnud slaavi-läänemeresoome suhete uurimisest ja eestlaste asustusajaloo ning etnogeneesiprobleemide lahendamisest.

Eesti kirjakeele süntaks

1950-ndail aastail asusid süntaksi üksikprobleeme uurima Keele ja Kirjanduse Instituudi koosseisu mittekülvavad autorid instituudi tolleaegse direktori E. Pälli juhendamisel. 1963. aastal ilmus instituudi toimetusel nende välisautorite tööde kogumik «Eesti keele süntaksi küsi-

musi», milles käsitletakse eesti keele lauseehituse põhiküsimusi, sõnaühendit kaasaja eesti keeles, sõnajärjestust eesti lauses ning aluse ja öeldise kongruentsi.

Regulaarne süntaksiuurimine algas 1960. aastal, kui instituudi koosseisus kujunes selleks omaette rühm. Praegu on süntaksirühmas 4 töötajat (filoloogiakandidaadid K. Mihkla, L. Rannut, E. Riikoja ja vanemlaborant A. Admann). Süntaksirühma vanem on Karl Mihkla.

Süntaksirühmal algul oma materjalibaasi polnud, see tuli luua. Iga töötaja on oma uurimislõigus näitematerjali hankinud ja soetanud vajaliku kartoteegi. Aastate jooksul on rühmal kujunenud pidevalt täienev, temaatiliselt liigendatud keeleainestiku kogu. Peamine materjali allikas on olnud ilukirjandus, mõõdukamalt on andmeid teaduslikest teostest ja perioodikast.

Eesti kirjakeele süntaks antakse välja ca 50-poognalise teosena kahes köites: esimeses osas on vaatluse all lihtlause struktuur, teises osas käsitletakse liitlause ehitust. See eesti kirjakeele süntaks on kirjeldav, kuid ühtaegu normeeriv teos, mis on mõeldud kõigile keelehuvilistele. Koostatav grammatika kirjeldab eesti kirjakeele ehitust sünkrooniliselt selle tänapäevasel kujul. Seejuures peetakse silmas keelenähtuste arengutendentse, selgitatakse ühtede või teiste konstruktsioonide produktiivsust, noteeritakse tarvitusviisi kõikumisi ja varieerumist. Materjali esitamisel püütakse arvestada eri seisukohti süntaksiteoorias, kriitiliselt hinnata seniseid kontseptsioone ja juhtida tähelepanu seesugustele probleemidele, mida keeleteaduslikus kirjanduses on vähe käsitletud.

1964. aastal anti välja 15-poognaline «Eesti keele süntaksi» makett, milles on löike süntaksi esimese osa käsikirjast. Makett saadeti laiali kõrgematele õppeasutustele ja asjaomastele isikutele ning korraldati maketi avalik arutlus.

Süntaksi 30-poognaline esimene osa «Lihtlause» valmis 1967. aastal. Koostajate poolt varem üksikosade kaupa arutatud käsikirja vaatas läbi toimetuskolleegium, mille koosseisu kuuluvad E. Päll (esimees), V. Hallap, A. Kask, K. Kont ja K. Mihkla. Teose toimetaja on filol.-kand. E. Nurm.

Praegu on süntaksirühmal käsil grammatika teine osa «Lihtlause», mis peab valmima 1970. aastal.

SÕNARAAMATUTE SEKTOR

Sõnaraamatute sektorist on aastate vältel kujunenud Keele ja Kirjanduse Instituudi suurim struktuuriüksus. Kui sektor 1947. a. tööd alustas, kuulus sellesse neli teaduslikku töötajat ja üks laborant. Praegu on sektoris 16 teaduslikku töötajat, 10 teaduslik-tehnilist abitööjõudu ja kaks aspiranti. Üheksal töötajal on kandidaadikraad. Sektorit juhatas 1947.—1952. a. professor Johannes Voldemar Veski, 1952.—1966. a. filoloogiakandidaat Ernst Nurm, 1966. aastast on sel kohal filoloogiakandidaat Erich Raiet.

1947. aastal algas töö kahes põhilises suunas: 1) õigekeelsussõnaraamatute koostamine ja õigekeelsusprobleemide uurimine, 2) oskussõnastike koostamine, igapäevane terminoloogiatöö ning terminoloogiaprobleemide uurimine. Hiljem liitusid neile õige töömahukas seletussõnaraamatu koostamine koos vastavate leksikoloogiaprobleemidega ning sotsiolingvistika.

Õigekeelsussõnaraamatud

Kuni 1970. aastani on instituudi väljaandel trükitis ilmunud kolm õigekeelsussõnaraamatut.

1948. aastal ilmus A. Kase ja J. V. Veski koostatud «Suure õigekeelsus-sõnaraamatu» 1. vihik (*a — heinaleminek*) ja 1951. aastal 2. vihik (*heinalest — kobrasrott*). Sõnaraamat oli planeeritud umbes 75 trükipoogna suurus. Peale üldsõnavara sisaldasid ilmunud vihikud rohkesti terminoloogiat, võõrsõnu, valimiku koha- ja mütooloogilisi nimesid ning tähtsamate taevakehade nimetusi. Et suure sõnaraamatu ilmumine paratamatult oleks nõudnud palju aega, laiem avalikkus aga vajab õigekeelsussõnaraamatut kiiresti, otsustati selle sõnaraamatu koostamine ajutiselt katkestada, koostada algul lühem väljaanne ning pöörduda siis pooleli jäänud ülesande juurde tagasi.

1953. a. ilmuski sektori töötajate ning A. Kase ühistööna «Väike õigekeelsuse sõnaraamat» (ca 36 000 märksõna), mis sisaldab peamiselt üldtuntud, kõige sagedamini kasutatavat sõnavara. Pärinimed puuduvad hoopis, küll aga antakse lisas tähtsamate õigekirjutusreeglite juures vene, kreeka ja läti nimede kirjutamise reeglid.

1960. a. ilmus E. Nurme, E. Raieti ja M. Kindlami toimetusel ca 100 000 märksõna sisaldav «Õigekeelsuse sõnaraamat», mis on mõeldud nõudlikumale keeletekasutajale. Kuigi see ei haara sõnavara nii laialt kui pooleli jäänud «Suur õigekeelsus-sõnaraamat», tuleb siiski märkida küllalt rohkem terminoloogilise sõnavara esitust. Terminoloogias valiku tegemiseks loodi mittekoosseisuliste töötajate abil umbes 250 000 sedelit sisaldav oskussõnavara kartoteek, mis suuremalt osalt koguti aastate jooksul erialastest teostest, osalt aga sisaldas ka sektori jooksu terminoloogiatöö tulemusi. Kartoteegi põhjal tehti sõnaraamatusse paigutatavate oskussõnade esimene valik, mis saadeti erialade kaupa välja rohkem kui sajale eriteadlasele. Nende ettepanekud võeti arvesse esialgse käsikirja redigeerimisel. Sõnaraamatu lõpul on valimik kohanimedid, tähtsamad õigekirjutusreeglid ning tähtsamate ladina tähestikku kasutatavate keelte pärisnimede hääldamise juhised.

Kõik need sõnaraamatud on põhiliselt üht ja sama tüüpi. Peale sõnade õige ortograafilise kuju leiab kasutaja sealt kõik, mis on vajalik sõnade pöörde- ja käändevormide (ka kesk- ja ülivõrde) moodustamiseks, ortoepilisi andmeid (välde, palatalisatsioon, rõhk), samuti võõrsõnade ja muude vähem tuntud sõnade seletusi.

Kuigi «Õigekeelsuse sõnaraamat» ilmus küllalt suures tiraažis (40 000 eks.), müüdi see kiiresti läbi, mistõttu selle sõnaraamatu uustrüki järele on juba ammu tungiv vajadus. Praegu ongi koostamisel teine, täiendatud trükk, kus kasutatakse ära vahepeal sektorisse lisandunud materjalid (seletussõnaraamatu kartoteek, uued oskussõnalised materjalid). Käsikiri valmib 1970. aastal.

Õigekeelsussõnaraamatute koostamine on nõudnud paljude õigekeelsusküsimuste läbitöötamist. Ühed läbitöötatud probleemidest on vormistatud artikliteks või ettekanneteks, teiste tulemused avalduvad üksnes sõnaraamatunormides. Õigekeelsussõnaraamatuga seotud uurimistööst on välja kasvanud kaks kandidaadiväitekirja: E. Raieti «Võõrsõnade kuju sõltuvus lähte- ja vahendajakeelest tänapäeva eesti kirjakeeles» (kaitstud 1966) ja R. Kulli «Liitnimisõnade kujunemine eesti kirjakeeles» (kaitstud 1967).

Oskussõnastikud

Paralleelselt õigekeelsussõnaraamatute koostamisega algas 1947. a. terminoloogia korrastamine, millel on sõnaraamatute sektori töös tänapäevani küllalt tähtis osa. 1966. aastal moodustati sektori koosseisus terminoloogiarühm, mis töötab fil.-kand. Rein Kulli juhtimisel.

Suuremad sektoris koostatud oskussõnastikud on vene-eestikeelsed, kusjuures eestikeelsete terminite register võimaldab neid kasutada ka eesti-vene oskussõnastikena. Kõik nad on valminud tihedas koostöös vastava eriala spetsialistidega, kes on kogunud vene- või ka muukeelseid termineid ning leidnud neile esialgsed eesti vasted. See materjal on erialaspetsialistide ning sektori töötajate ühisel töökoosolekul sõna-sõnalt läbi arutatud ning seejärel sektoris sõnastikeks vormistatud. Harilikult on ühe sõnaraamatu koostamiseks kulunud 3—4 aastat. Seni on trükist ilmunud järgmised oskussõnastikud.

— «Poliitika ja majanduse oskussõnastik» (1955), mis sisaldab umbes 13 000 tähtsamat terminit ühiskondlik-poliitilise ja majanduselu alalt.

— «Vene-eesti geoloogia sõnastik» (1963), mis sisaldab üle 10 000 termini. Peale geoloogia eriharude oskussõnade leidub sõnastikus rohkesti ka naaberteaduste (geograafia, bioloogia, mullateaduse, keemia jne.) termineid, mis on geoloogidele vajalikud. Sõnastik on välja antud koos ENSV TA Geoloogia Instituudiga.

— «Vene-eesti keemia sõnastik» (1964, välja antud koos D. I. Mendelejevi nimelise Üleliidulise Keemia Seltsi Eesti Vabariikliku Osakonnaga) sisaldab umbes 15 000 keemia ja keemilise tehnoloogia terminit, samuti keemiatööstuse masinate ja aparatuuride nimetusi. Töö keemia terminite fikseerimisel jätkub.

— «Vene-eesti mäenduse sõnastik» (1969), mis sisaldab umbes 8000 mäenduse ja mäenduses kasutatavat üldtehnilist terminit (välja antud koos Mäetööstuse Teaduslik-Tehnilise Ühingu Eesti Osakonnaga).

— «Vene-eesti elektrotehnika sõnastik» (1969), mis sisaldab umbes 9000 selle ala tähtsamat terminit (välja antud koos ENSV TA Termofüüsika ja Elektrofüüsika Instituudiga). Erinevalt eespool mainitud sõnaraamatutest on selles püütud naaberalade termineid vältida.

Koostöös mullateadlastega on valminud «Vene-eesti

mullateaduse sõnastik», mis sisaldab umbes 9000 oskussõna, kusjuures on esitatud ka valik naaberteaduste (geoloogia, sooteaduse, maaparanduse jt.) termineid. Plaani väliselt töötatakse informaatika terminoloogia korrastamisel ning mitmekeelse (eesti-saksa-inglise-vene) oskussõnastiku koostamisel.

On tegeldud ka õigusteaduse (oskussõnastiku makett avaldati 1951. a.), samuti ajaloo oskussõnadega (kartoteek TA Ajaloo Instituudis). On läbi vaadatud ja korrastatud hulk väiksemaid terminirühmi, nagu astronoomia, matemaatika, sooteaduse, metsanduse, niidunduse, õhu- ja gaasikaitse, meteoroloogia, metroloogia, töökindluse, fotonuduse, võrkkanalüüsi (võrkplaneerimise), geograafia, side ja ehituse termineid. Need mõnikümmend kuni mõni tuhat terminit sisaldavad oskussõnakogud kas on lülitatud mujal koostatud sõnastikesse, avaldatud ajakirjades või erialaste teoste lõpul. Kirjastuse ettepanekul töötati sektoris üsna põhjalikult läbi eriteadlaste koostatud «Vene-eesti poliit tehnilise sõnaraamatu» käsikiri. Sõnaraamat sisaldab umbes 50 000 terminit 30 erialalt. Mitme aasta jooksul on abistatud «Eesti nõukogude entsüklopeedia» toimetust selles väljaandes kasutatava terminoloogia korrastamisel.

Sõnaraamatute sektori töötajad esinevad sageli õigekeelsus- ja terminoloogiaprobleeme käsitlevate loengutega, retsenseerivad üld- ja terminoloogiasõnastikke või on ise nende koostajad. Pidevalt antakse sektorist keelelist nõu nii üksikisikutele kui ka organisatsioonidele.

Seletussõnaraamat

Sektori kõige tömahukam ülesanne on eesti kirjakeele seletussõnaraamatu koostamine. Selleks hakati 1955. a., paralleelselt «Õigekeelsuse sõnaraamatu» koostamisega, soetama eesti kirjakeele kartoteeki. 1960. aastal, kui kartoteegis oli ca 1 000 000 sedelit, saadi asuda sõnaraamatu prospekti koostama. Prospekti juhendiosas (koostajad A. Pikamäe ja I. Kont, juhendaja E. Nurm) on üsna üksikasjalikult sõnastatud koostamispõhimõtted ja kirjeldatud sõnaraamatu struktuuri. Samuti leidub seal valimik sõnartikleid eri autoritelt. 1961. a. teisel poolel algas juba regulaarne sõnaraamatutöö, sama aasta lõpul toimus aga prospekti avalik arutus. Nüüd on sõnaraamatust autori-

käsikirjas olemas osa *a—ni*, sellest toimetajate-redigeerijate (filoloogiakandidaadid E. Nurm, E. Raiet, I. Kont, R. Karelson) käest läbi käinud *a—k* ja algusosa *m*-ist. Sõnaraamatust on ilmunud 6 trükipoogna suurune makett, mis sisaldab katkendeid sõnaraamatu käsikirjast ja on mõeldud keelehuvilistele tutvumiseks ning arvustamiseks. Sõnaraamatu kartoteegis on nüüd üle kahe ja poole miljoni sedeli.

Eesti kirjakeele seletussõnaraamat on kavandatud 5-köitelise teosena, mis peab peale üldkasutatava sõnavara sisaldama ka valiku termineid, samuti kirjanduses esinevaid murdesõnu, arhaisme, sõnu laste- ja luulekeelest, vulgarisme jne. Sõnad esitatakse üldiselt tähestikulises järjekorras, ühendverbid ja ühendsidesõnad siiski viimase koostisosa juures. Seletused on lisatud kõigile sõnadele, välja arvatud need liitsõnad, mille tähendus selgub komponentsõnade tähendustest. Seletusele järgnevad tavaliselt illustratsioonid: väljendid ja tsitaadid kirjandusest. Sõnartikli või ka üksiku tähenduse lõpus esitatakse fraseoloogilisi sõnaühendeid. Sõnaraamat peab olema niihästi kirjeldav kui ka normatiivne: andma ülevaate eesti kirjakeele sõnavara tänapäevasest olukorrast, märkides samal ajal, mis selles on vananenud, mis kõnekeelne või vulgaarne, millises tähenduses sõna pole soovitatav kasutada jne. Väljendite ja tsitaatide abil näidatakse sõna põhilisi kasutusviise.

Sõnaraamatu käsikiri tehakse kogu ulatuses valmis ning hakatakse siis köidete kaupa avaldama.

Seletussõnaraamatu töös tuleb paratamatult tegemist teha väga mitmesuguste grammatika ja leksikoloogia probleemidega. Hoolimata suurest koormusest on püütud töötajaid suunata eri teemade juurde. Fraseoloogiaga tegeleb F. Vakk, kes kaitses sel alal väitekirja «Somaatilisest fraseoloogiast kaasaja eesti kirjakeeles» (1964), millest üks osa ilmus 1970. aastal eraldi raamatuna («Suured ninad murdsid päid. [Pea ja selle osad rahvalike ütluste peeglis]»). Onomatopoeetilist sõnavara uurib V. Põlma, kes 1968. a. kaitses väitekirja «Onomatopoeetilised verbid eesti kirjakeeles». Homonüümiaprobleeme on käsitletud H. Vihma, kirjanike keelekasutust analüüsinud A. Kiindok ja H. Laanpere. Sõnaraamatu struktuuri, seletuste laadi ja muid sõnaraamatu üldküsimusi on käsitletud A. Pikamäe, I. Kont ja R. Karelson. I. Kont on seejuures tuntud eesti

Soome-ugri keelte sektoris on valminud vadja keele sõnaraamatu autorikäsikiri.

Soome-ugri keelte sektori juhataja Valmen Hallap ja vadja keele sõnaraamatu toimetaja Elna Adler.

Helilaboratoorium. Aparatuuri reguleerib vaneminsener Aare Adler.

Eksperimentaalfoneetika laboratooriumi töötajad Arvo Eek ja Leidi Veskis analüüsivad röntgenivõtteid.

nominaalsufiksile, R. Karelson aga sidesõnade uurijana. Eesti kirjakeele fonoloogia, fonostatistika, ortoepia ja ortograafia probleemidega tegeleb M. Hint.

Sotsiolingvistika

1968. aastal loodi kahest teaduslikust töötajast ja ühest bibliograafist koosnev sotsiolingvistika rühm, kelle tööd juhib filoloogiakandidaat Agnia-Agnes Reitsak. Selle rühma lähemate aastate tööülesandeks on kindlaks teha kakskeelsuse tüübid Eesti NSV-s eesti-vene ja vene-eesti keele suhete baasil. Selleks on kõigepealt vaja välja töötada meetodid keeleoskuse väljaselgitamiseks ja kindlaks määrata kriteeriumid keeleoskuse astmete eristamiseks. Lähtudes hüpoteesist, et keeleoskuse taset iseloomustab eeskätt vaadeldava keelepaari interferentsete häälikuliste, grammatiliste ja leksikaalsete nähtuste omandamise määr, on grupp kogunud Eesti NSV kõrgemate koolide esimestel kursustel ulatusliku faktilise materjali, mille analüüs annab süstemaatilise ülevaate eesti ja vene keele interferentsetest nähtustest. Peale selle on tehtud katseid eesti keele stereotüüpsete sõnaassotsiatsioonide väljaselgitamise metodika täpsustamiseks.

Nimetatud analüüsi ja sõnaassotsiatsioonide käsitlemist käsitletakse baasina spetsiaalsete testide konstrueerimiseks, mis võimaldaksid mõõta teise keele oskuse taset, kusjuures tähelepanu oleks kontsentreeritud vaheastmetele kahe pooluse — keelesüsteemide subordinatsiooni ja keelesüsteemide koordineerimise — vahel.

Rööbiti sellega praktiseeritakse ka küsitelu teise keele kasutussfääride väljaselgitamiseks. Sellise küsitelu tulemused võimaldavad teha järeldusi õpetatava sõnavara miinimumi suhtes, mille puhul tuleksid arvesse mitte üksnes sõnade esinemissagedus, vaid ka nende funktsionaalne vajalikkus. Teise keele kasutussfääride väljaselgitamine võimaldab anda soovitusi ka grammatikamiinimumi kujundamise ja üldse õppematerjali valiku suhtes. Grupi edaspidiseks ülesandeks jääks nimetatud keelepaaride kõrvutatav stilistika selle tõlketeoreetilises ja informatsiooniteoreetilises aspektis.

SOOME-UGRI KEELTE SEKTOR

Soome-ugri keelte sektor loodi akadeemik Paul Ariste initsiatiivil 1957. aastal. P. Ariste oli sektori juhatajaks kuni 1960. aastani. Alates 1960. a. juunikuust on sellel kohal filoloogiakandidaat Valmen Hallap. Praegu on sektori koosseisus 6 teaduslikku töötajat (neist 5 kandidaadikraadiga) ja 3 teaduslik-tehnilist abitööjõudu.

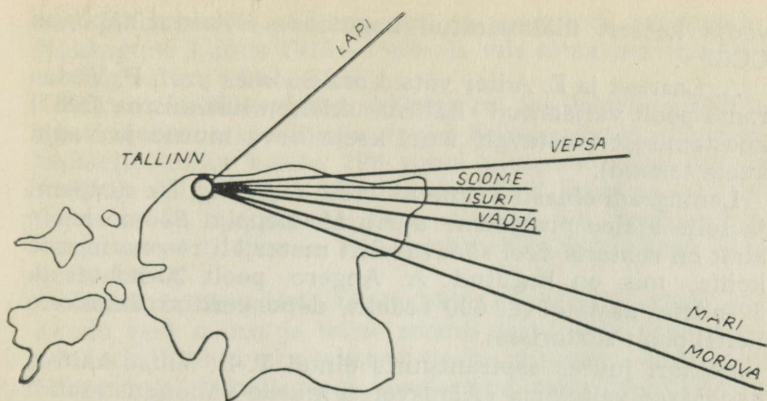
Vadja keele sõnaraamat

Keskseks tööks sektoris on olnud Leningradi oblastis kõneldava vadja keele (eesti keele lähima sugulaskeele) sõnaraamatu koostamine. Sõnaraamat kujuneb oluliseks lüliks läänemeresoome keelte sõnaraamatute ahelas, mis osalt on juba varem ilmunud või ilmuvad lähematel aastatel Soomes, Karjala ANSV-s või Eesti NSV-s.

Koostatava sõnaraamatu aluseks on kartoteek, mis 1969. a. lõpul sisaldas 195 000 sedelit. Kartoteegi jaoks on läbi töötatud kogu trükitud allikates vadja keele kohta leiduv ainek (varasemad sõnade loetelud, murdetekstid, häälikulood jne.). Seda täiendavad ekspeditsioonidel hantitud materjalid akadeemik P. Aristelt (41 000 sedelit) ja sektori töötajatelt (E. Adler — 30 000 sedelit, K. Kont — 22 000 sedelit jne.), samuti vadjalasest keeleteadlase D. Tsvetkovi poolt käesoleva sajandi kahekümnendatel aastatel kogutud ainek (üle 18 000 sedeli; deponeeritud Emakeele Seltsi poolt sektorisse). Sõnaraamat annab põhjaliku ülevaate vadja keele sõnavarast (sõnadest, nende astmevaheldusest, tähendustest, fraseoloogiast jne.), kajastades võimalikult paljude vadja külade keelepruuki. Materjal esitatakse foneetilises transkriptsioonis. Käsikirja on koostanud filoloogiakandidaadid K. Kont, E. Adler, A. Laanest, noorem teaduslik töötaja M. Leppik ja vähemal määral filol.-kand. P. Kokla. Praegu on käsikiri toimetamisfaasis (toimetajad E. Adler ja P. Ariste).

Üksikuurimused

Soome-ugri keelte sektori töötajatelt on ilmunud rohkesti töid järgmiste kandidaadiväitekirjade põhjal: V. Hallap, «Verbaaltuletussufiksids mordva keeles (ühismordva

Ekspeditsioonid sugulaskeelte uurimiseks. Lapi: 1960—1963, 1966; vepsa: 1962, 1964, 1969; soome: 1956, 1957, 1961—1966, 1969; isuri: 1956—1967, 1969; vadja: 1957—1967, 1969; mari: 1958, 1959, 1966; mordva: 1953—1954, 1957—1960, 1962.

keeles esinenud sufiksids)», kaitstud 1956; E. Adler (E. Pajusalu), «Läänemere keelte väliskohakäanded (käänete funktsioonid)», kaitstud 1958; A. Laanest, «Substantiivne atribuut läänemeresoome keeltes», kaitstud 1959; K. Kont, «Objekt läänemeresoome keeltes (käänevormid)», kaitstud 1959; P. Kokla, «Possessiivsufiksids mari keeles», kaitstud 1964.

Üksikutest läänemeresoome keeltest on akadeemik P. Ariste ja eriti A. Laanest põhjalikult uurinud Leningradi oblastis kõneldava isuri keele murdeid. A. Laanest on avaldanud ka kõiki isuri murdeid haarava keelegeograafilise uurimuse «Ижорские диалекты» (1966) ja kogumiku murdetekste (1966), mis samuti annab iseloomustuse kõigile isuri murdeile. Peale selle kirjutab A. Laanest NSVL Teaduste Akadeemia Keeleteaduse Instituudi poolt Moskvast väljaantud koguteose «Языки народов СССР» (1966) jaoks ülevaate isuri keelest. Praegu töötab A. Laanest läbi materjali arhailise heva murde grammatika jaoks. Sektoris on A. Laanesti isuri sõnavarakogu (10 000 sedelit).

Vadja keele kohta on ilmunud E. Adlerilt murdetekstide kogumik «Vadjalaste endisajast» I (1968) ja ülevaade

vadja keelest ülalmainitud koguteoses «Языки народов СССР».

A. Laanest ja E. Adler võtsid osa Soomes prof. P. Virta-ranta poolt väljaantud «Lähisukukielten lukemisto» (1967) koostamisest (vastavalt isuri keele heva murde ja vadja keele tekstid).

Leningradi oblasti soome murrete fonoloogilise süsteemi ja selle ajaloo probleeme uurib M. Leppik. Soome keele alalt on sektoris veel sõnavaralist materjali rosona murde kohta, mis on kogutud A. Angere poolt 20-ndatel ja 30-ndatel aastatel (20 000 sedelit, deponeeritud Emakeele Seltsi poolt sektorisse).

Sektori juures aspirantuuris olnud T.-R. Viitso kaitses kandidaadiväitekirja «Äänisvepsa murde väljendustasandi kirjeldus» (1966), milles on rakendatud glossemaatika uurimismeetodeid.

Kaugemate sugulaskeelte osas on V. Hallap ekspeditsioonidel kogunud ning läbi töötanud materjali mordva murrete foneetilis-fonoloogilise struktuuri ja selle ajaloo kohta. K. Kont on käsitletud soome-ugri keelte käänete probleeme. K. Kondil on koola-lapi murrete kohta olemas ulatuslik värske ainekogu, millest kasvab välja uurimus jokanga murde grammatilise struktuuri ja selle ajaloo kohta. P. Kokla jätkab mari keele murrete uurimist. Aspirant A.-R. Hausenbergil on käsil kandidaadiväitekirja «Loomade nimetused komi keeles».

Sektoris on tegeldud ka eesti keele probleemidega. V. Hallap on avaldanud töid eesti keele foneetika ja fonoloogia alalt, päevakorras on eesti keele prosoodilise süsteemi uurimine. Sektori endine aspirant H. Rajandi kaitses 1969. a. kandidaadiväitekirja «Eesti impersonaali ja passiivi süntaks», kus on kasutatud generatiivse grammatika meetodikat.

Peale monograafiate ja suure hulga üksikartiklite on sektori töötajad trükki toimetanud kaks soome-ugri keeleteaduse probleeme käsitlevat artiklite kogumikku (1960, 1964), väikese kogumiku artikleid automaatse tõlkimise alalt (1962) ja eksperimentaalfoneetika eriala aspirandi K. Vende brošüüri soome-ugri foneetilise transkriptsiooni ning selle ajaloo kohta (1967).

On organiseeritud Nõukogude Liidu soome-ugri ja samojeedi keeleteadust käsitlevate süstemaatiliste bibliograafiate väljaandmist. Vanembibliograaf O. Kivi on koosta-

nud bibliograafia «Soome-ugri ja samojeedi keeleteadus Nõukogude Liidus 1918—1962» ja viis samasisulist aasta-bibliograafiat (1962—1966).

Sektori heliülesvõtete arhiivis on teadlastele materjalina kasutamiseks kättesaadavad heliülesvõtted eri sugulaskeelte kohta kokku 298 tunni ulatuses (selle hulgas: vadja — 83 t., lapi — 65 t., isuri — 61 t., mordva — 28 t., vepsa — 24 t., soome — 21 t., mari — 5 t., komi — 8 t., karjala — 1 t., liivi — 1 t.), samuti ülesvõtteid eesti ühiskeele kohta.

Kavas on täiendada teaduslikku kaadrit aspirantuuri kaudu veel mansi ja teiste soome-ugri keelte uurijatega. Oluliseks töösuunaks sektoris peaks kujunema eesti keele etümoloogilise kartoteegi koostamine, mille baasil hiljem võiks asuda eesti keele etümoloogilise sõnaraamatu väljaandmisele.

Ajakiri «Sovetskoje Finno-ugrovedenije»

Soome-ugri keelte sektorisse on keskendunud alates 1965. aastast ilmuva üleliidulise ajakirja «Sovetskoje Finno-ugrovedenije» väljaandmisega seotud töö. Ajakirja peatoimetaja on Tartu Riikliku Ülikooli professor akadeemik Paul Ariste. Asepeatoimetaja on Keele ja Kirjanduse Instituudi vanem teaduslik töötaja filoloogiakandidaat Paul Kokla. Toimetuskolleegiumi kuulub peale eesti keeleteadlaste fennougriste ka teistest Nõukogude Liidu soome-ugri keelte uurimiskeskustest. Ajakirja ilmub aastas neli numbrit, mis moodustavad kokku ühe köite mahuga 20 autoripoognat.

«Sovetskoje Finno-ugrovedenije» on mõeldud kõiki Nõukogude Liidu fennougriste ühendava, seejuures ainuüksi keeleteadust sisaldava väljaandena. Et materjal oleks hõlpsasti kasutatav kogu maailmas, avaldatakse artikleid vene, inglise, saksa või prantsuse keeles. Autorite hulgas on peale eesti teadlaste uurijaid Moskvast, Leningradist, Petrozavodskist, Joškar-Olast, Saranskist, Iževskist, Sõk-tõvkarist, Sverdlovskist ja mujalt. Välismaa teadlastest on ajakirjas esinenud fennougriste Soomest, Ungarist, Rootsist, Tšehhoslovakiast ja Jaapanist. Avaldatud kirjutistes on leidnud käsitlemist kogu uurali keelte pere alates läänemeresoome keeltest kuni samojeedi keelteni. Peale uuri-

muslike tööde avaldatakse retsensioone ilmunud kirjan-
duse ja kaitstud väitekirjade kohta ning informatsioonilist
materjali.

Ajakirjal on tellijaid üle Nõukogude Liidu ja 22 välis-
riigis.

Heli- ja paljunduslaboratoorium

Esimesed magnetofonilindile tehtud heliülesvõtted Keele
ja Kirjandus Instituudis pärinevad aastast 1949. Alates
1956. aastast on hakatud süstemaatilisemalt tegema heli-
ülesvõtteid ekspeditsioonidel ja ka instituudi studios
eesti keele ning murrete, sugulaskeelte ja rahvaluule
kohta. 1950-ndate aastate lõpuks kujunes soome-ugri
keelte sektori juures välja kogu instituuti teenindav heli-
ülesvõtete kabinet helisalvestustehnika hooldamiseks ning
täiustamiseks koos väikese heliülesvõtete stuudioga, eri-
ruumidega heliülesvõtete läbitöötamiseks ja fonoteegiga.

Praeguses heli- ja paljunduslaboratooriumis (vanemin-
sener A. Adler ja kaks insener-tehnilist töötajat) on lisaks
mitmekesisele tavalisele helisalvestustehnikale ja selle
hooldamiseks vajalikule mõõteaparatuurile konstrueeritud
kaks spetsiaalseadet heliülesvõtete detailsemaks kuudeli-
seks läbitöötamiseks ja kõne tajumusliku külje uurimi-
seks: reprofon (pöörlevate magnetpeadega magnetofon,
mis võimaldab pidevalt, korduvalt reprodutseerida teatud
löiku heliülesvõttest ringikujuliselt paigalefikseeritud
magnetlindil) ja segmentaator (võimaldab mainitud heli-
ülesvõttelõigust soovitud kohas välja eraldada segmendi,
mille keskus võib olla ühest millisekundist kuni mõne
sekundini).

Laboratooriumi on keskendunud ka instituudi paljun-
dusseadmed (trükitoodete ja käsikirjade kopeerimiseks).

Eksperimentaalfoneetika laboratoorium

Eksperimentaalfoneetika laboratoorium eraldati oma-
ette uurimisrühmaks (soome-ugri keelte sektori koossei-
sus) 1965. a. Laboratooriumil on praegu 3 teaduslikku töö-
tajat, 1 matemaatiline lingvist, 2 insener-tehnilist ja 1 tea-

duslik-tehniline tööjõud. Rühma juhiks on filoloogiakandidaat Georg Liiv.

Eksperimentaalfoneetika laboratooriumi põhiliseks ülesandeks on eesti keele foneetilise struktuuri kompleksne eksperimentaalne uurimine. Et keele foneetilise struktuuri eduka, tänapäeva eksperimentalistika nõuetele vastava uurimise eelduseks on süvendatud tegelemine kõneakustika, -füsioloogia ja -taju üldprobleemidega, samuti ka mitmete arvutusteoreetiliste küsimustega, on laboratooriumis tehtavatel töödel vahetu seos ka kõne masintajumise kompleksse probleemiga.

Laboratooriumi töös on esiplaanil olnud kõnemoodustuse ja akustilise struktuuri kompleksne uurimine, kusjuures üheks oluliseks eesmärgiks on seatud kõne antud kaht aspekti iseloomustavate parameetrite vaheliste seoste määramine. On kasutatud järgmisi meetodikaid: staatiline röntgenograafia, palatograafia, labiaalsete artikulatsioonide filmimine, kümograafia, staatiline ja dünaamiline spektrograafia, ostsillograafia, auditivne analüüs (segmentaatori abil), tajutestid jne.

Esimene sellesisuline töö oli G. Liivilt: «Eesti keele peärõhulised monoftongid. Artikulatoorne ja akustiline uurimus» (avaldatud trükis osade kaupa; kandidaadiväitekirjana kaitstud 1962. a.). Nooremal teaduslikul töötajal A. Eegil on käsil meetodiliselt sarnane uurimus eesti keele sonoorsete konsonantide kohta (lisaks on siin kasutatud otsest palatograafiat ja kinofluorograafiat).

On koostamisel monograafia «Kõne koartikulatoorne dünaamika. Akustiline ja artikulatoorne uurimus silbituumadest eesti keeles» («Coarticulation Dynamics of Speech. An Acoustic and Articulatory Investigation of Syllable Nuclei in Standard Estonian», G. Liiv). Uurimuses analüüsitakse vokaalide spektraalse struktuuri muutumist, samuti kõnemoodustuse dünaamikat silbi kogu vokaalse tuuma jooksul kõigi konsonantide koartikulatoorsel mõjustusel. Esitatakse andmeid seostest artikulatoorsete ja akustiliste dünaamiliste parameetrite vahel. Taotletakse välja töötada süsteemi silbistruktuuride sünteesimiseks. Eksperimentaalmaterjalide valmistamiseks on kasutatud kõne dünaamilise spektrograafiaga sünkroniseeritud kinofluorograafia kompleksset meetodikat. Andmete matemaatiliseks töötlemiseks spetsiaalsete programmide järgi on kasutatud elektronarvutit.

Laboratooriumis on alustatud ka eesti keele intonatsioonistruktuuride akustiliste parameetrite ja tajumise erijoonte uurimist (noorem teaduslik töötaja K. Vende); olulisel kohal on olnud eesti keele keerulise kvantiteedisüsteemi analüüs (G. Liiv, A. Eek).

Erilist tähelepanu on pööratud uue teadusliku spetsialiseeritud aparatuuri konstrueerimisele ning ehitamisele ja uute eksperimentaalmetoodikate väljatöötamisele. On töösse juurutatud kiiretoimeline 52-kanaliline helisageduste dünaamiline spektrograaf (ehitatud aastail 1960—1963), millel analüüsi tulemused saadakse (analüüsisagedus 500 korda sekundis) samaaegselt kahele kinofilmile. Nende eritüübiliste spektrogrammide sünkroonseks mehhaniseeritud läbitöötamiseks on konstrueeritud spetsiaalne 4-kanaliline projektsiooniseade (konstruktsiooni eest 1966. aastal antud autoritunnistuse kaasautoreiks on Ü. Kaldma, G. Liiv), intonograaf kõne põhitooni ja üldintensiivsuse dünaamika automaatseks registreerimiseks jne.

Kõne dünaamilise spektrograafiaga sünkroniseeritud kinofluorograafia kompleksse meetodika väljatöötamisel ja realiseerimisel (A. Eek, G. Liiv ja insenerid aastail 1965—1967) on laboratoorium teinud olulist tööd. See meetodika võimaldab kõneleja kõnemoodustusmehhanismi liikumiste ning muutuste ja nende tulemusena tekitatava kõne akustilise struktuuri dünaamika korrelatiivset analüüsi.

Praegu on väljatöötamisel kinofluorograafiliste eksperimentaalmaterjalide automatiseeritud analüüsi meetodika (numbriliste arvutite graafilise informatsiooni sisendseadme «Siluetas» kasutamisega).

Aastail 1966—1969 on laboratooriumis spektrografeeritud ka vene, ukraina, armeenia, leedu, saksa, indoneesia ja bantu kõnematerjali 11 uurimisteema alalt NSVL TA Vene Keele Instituudi, Armeenia NSV TA, Leningradi, Kiievi ja Vilniuse ülikooli teadlaste tellimusel.

Eksperimentaalfoneetika laboratooriumi töötajad on seniste uurimistulemuste alalt publitseerinud artikleid teaduslikes ajakirjades, üleliiduliste konverentside ja rahvusvaheliste kongresside ettekannete kogumikes.

KIRJANDUSAJALOO SEKTOR

Kirjandussektor organiseeriti Keele ja Kirjanduse Instituudi loomise käigus 1947. aasta algul Tartus. Siis kuulus sektorisse 3 teaduslikku töötajat; sektorit juhatas Tartu Riikliku Ülikooli tollaegne dotsent, praegune Lääne-Euroopa kirjanduse ja klassikalise filoloogia kateedri juhataja prof. Villem Altoa. Alates 1952. aastast asub kirjandussektor koos instituudi teiste sektoritega Tallinnas.

Järgneva kümne aasta jooksul kirjanduseuurijate arv instituudis kasvas ja alates 1. maist 1962 jätkati tööd kahe — Oktoobri-eelse ja Oktoobri-järgse kirjanduse sektori raamides. Viimase juhatajaks jäi filoloogiakandidaat Endel Sõgel, kes oli kirjandussektori eesotsas seisnud 1953. aastast peale. Oktoobri-eelse kirjanduse uurimist hakkas juhtima filoloogiakandidaat Endel Nirk.

Kirjandusteoreetilise mõtte arendamise vajadus vabariigis oli põhjuseks, et 1968. a. veebruaris organiseeriti senised kirjandussektorid ümber kirjandusteooria ja kirjandusajaloo sektoriks. Viimase juhatajaks jäi filoloogiakandidaat Aarne Vinkel, kes oli Oktoobri-järgse kirjanduse sektori juhtimisele asunud 1965. aasta lõpul. Praegu on kirjandusajaloo sektoris 9 teaduslikku töötajat ja 5 teaduslik-tehnilist abitööjõudu. Viiel töötajal on filoloogiakandidaadi kraad.

Kirjandussektori olemasolu esimestel aastatel ettevõetud uurimisülesannete täitmise nõudis kodanlikus ülikoolis hariduse saanud kirjandusteadlastelt marksistliku meetodi omandamist. Sektori töötajate sulest ilmus artikleid eesti kirjanduspärandi marksistliku ümberhindamise, vene-eesti kirjandussuhete ja nõukogude kirjanduse alalt. 1940-ndate aastate lõpul läbitöötatud ulatuslikumatest teemadest jõudis hiljem täiendatud kujul lugejate ette V. Altoa monograafia «August Kitzberg» (1960).

Kirjandusajaloo lühiülevaade

1950. aastal said instituudi kirjandusteadlased ja vabariigi kõrgemate koolide eesti kirjanduse õppejõud ülesande koostada eesti kirjanduse ajaloo ülevaade keskkoolidele. See nõudis kirjandusprotsessi marksistlikku valgustamist, mida nappide eeltööde tõttu saadi teha kõige üldisemates

joontes. Õpikus käsitleti kirjanduslikke nähtusi tihedas seoses rahva ajaloo ja ühiskondliku mõtte arenemisega, tõstes esile eesti kirjanduse demokraatlikke ja revolutsioonilisi traditsioone. Esmakordselt said eesti kirjanduse ajaloo objektiks proletaarsed autorid ning nõukogude kirjandus. Kõne all olev «Eesti kirjanduse ajalugu» anti E. Sõgeli toimetusel välja neljas osas 1954. aastal (tiitellehel 1953).

Teos ilmus ümbertöötatud kujul kolmes osas uuesti aastail 1956—57. Selle II ja III köide (viimasest valmistati 1964. ja 1967. aastal uus väljaanne) olid koolides aastaid kasutusel. Ka hiljem on kirjandussektorite töötajad (H. Puhvel, A. Vinkel) osa võtnud keskkooli kirjandusõpikute koostamisest.

Kõrvuti «Eesti kirjanduse ajaloo» kirjutamisega valmistati ette üksikasjalikumad eesti nõukogude kirjanduse ülevaadet. See ilmus 1955. aastal pealkirja all «15 aastat eesti nõukogude kirjandust» (toimetaja E. Nirk).

Monograafiliste teemade alal oli 1950-ndail aastail uurimisobjektiks eesti nõukogude kirjanduse teke ja aremine kuni Suure Isamaasõja lõpuni (E. Prink); eesti proletarse kirjanduse ja kriitika ajaloo küsimused (E. Säärts), samuti eri kirjanike elu ja looming (E. Nirk — F. R. Kreutzwald, O. Kruus — J. Sütiste, R. Alekõrs — A. Jakobson ja J. Tamm). Nende tööde põhjal kaitsesid kandidaadiväitekirja R. Alekõrs ja E. Nirk. Uurimistulemusi avaldati artiklitena kogumikus «Fr. R. Kreutzwaldi maailmavaade ja tegevus» (1953), «Keele ja Kirjanduse Instituudi uurimuste» III (1958) ja VI köites (1961), «ENSV TA Toimetiste» ühiskonnateaduste seerias ja muudes väljaannetes. 1953. aastal, Fr. R. Kreutzwaldi 150. sünni-aastapäeva puhul, anti peale ülalmainitud artiklite kogumiku venekeelses tõlkes välja valimik tema kirju («Избранные письма», toimetaja P. Izmestjev).

Eesti kirjanduse ajalugu viies köites

NLKP XX kongressi otsuste soodne mõju ja nõukogude perioodi jooksul tehtud eeltööd võimaldasid 1960. aastal asuda 5-köitelise «Eesti kirjanduse ajaloo» koostamisega (peatoimetaja E. Sõgel). Seda ulatuslikku väljaannet valmistatakse ette koostöös Tartu Riikliku Ülikooli õppejõu-

dude ja teiste eesti kirjanduse spetsialistidega. Lähtudes historismiprintsiibist ning kirjanduse kui sõnakunsti spetsiifika arvestamisest töötavad laialdase autorite kollektiivi liikmed marksistliku meetodi alusel läbi kogu eesti kirjanduspärandi. Tunduvalt on laiendatud vaatlusalala ulatust, nii et käsitleluse objektiks on vajaduse piirides saanud rahvaluule eri liigid ning nende kogumine, kroonikad, publitsistika, aja- ja tõlkekirjandus, kriitika jt. seni ainult vihjamisi puudutatud kirjanduselu nähtused; ka varem käsitletud probleemide kohta on esitatud uusi andmeid ja seisukohti. Väljaandes vahelduvad ajajärgukäsitlused monograafiliste peatükkidega juhtivate kirjanike kohta, mis võimaldab anda ülevaate nii kirjandusprotsessist kui ka eri autorite teoste kunstilisest väärtusest. Seni on valminud kolm köidet: esimene nendest (1965, toimetaja A. Vinkel) käsitleb eesti kirjasõna kõige varasemat arenemist kuni XIX sajandi keskpaigani, teine (1966, toimetaja E. Nirk) järgnenud rahvusliku kirjanduse rajamist XIX sajandi teisel poolel, kuna kolmas köide (1969, toimetaja H. Puhvel) jälgib eesti kirjanduse arenemist XIX sajandi lõpust kuni 1917. aastani. Valminud osad on leidnud head vastuvõttu, ka väljaspool Eesti NSV-d.

Praegu töötatakse neljanda (eesti kirjandus 1920-ndail ja 1930-ndail aastail) ja viienda köite (eesti kirjandus 1940. a. revolutsiooni järgsel ajastul) ettevalmistamisel. Selle töö muudab eelnenud köidetega võrreldes tunduvalt raskemaks materjali suurem maht, ulatuslikumate monograafiliste eeltööde puudumine, kirjandusprotsessi pidev jätkumine jm. tegurid. Tuli ette valmistada uuemale eesti kirjandusele spetsialiseeruvat kaadrit. Üksikuuurimuste objektiks on olnud eesti proletaarne ning sotsialistlik kirjandus 1917—40 (E. Sõgel, E. Säärts, O. Kruus), eesti nõukogude proosa, eriti romaan (R. Krusten, N. Bassel, P. Lias), J. Kärneri kirjanduskriitiline pärand (M. Kalda «Jaan Kärner kirjanduskriitikuna», KKI uurimused X, 1964), G. Suits (E. Sõgel), M. Metsanurk (A. Pärsimägi), R. Sirge (Ü. Tonts), A. H. Tammsaare (H. Puhvel «A. H. Tammsaare elu ja loomingu varasem periood», 1966), Marie Under ja J. Semper (E. Siirak) jm. küsimused. Mitmed neist uurimustest on kaitstud kandidaadiväitekirjadena (N. Bassel, M. Kalda, R. Krusten, H. Puhvel, E. Sõgel ja Ü. Tonts), samuti on nendel teemadel ilmunud kirjutisi ajakirjanduses ja koguteostes.

1970. aastal ilmub inglise keeles E. Nirgi koostatud üheköiteline eesti kirjanduse ajaloo ülevaade (toimetaja E. Sõgel).

Muid väljaandeid

Viimase kümne aasta jooksul on kirjandusteaduse uurimistulemuste väljaandmine märgatavalt kasvanud ning selle vormid mitmekesistunud. 1958. aastast peale ilmub ENSV Teaduste Akadeemia ja ENSV Kirjanike Liidu ajakiri «Keel ja Kirjandus», mille veergudel kirjandusajaloo sektori töötajad sageli esinevad. Seerias «Eesti Kirjamehi» on plaanivälise tööna ilmunud R. Alekõrre «Jakob Tamm» (1961), E. Nirgi «Eduard Bornhöhe» (1961) ja «Friedrich Reinhold Kreutzwald» (1961), O. Kruusi «Jakob Mändmets» (1961), A. Vinkli «Juhan Liiv» ((1964), R. Põldmäe «C. R. Jakobson» (1968, koos E. Janseniga) ja E. Siiraku «Johannes Semper» (1969). Sellele lisaks on kirjandussektorite töötajad avaldanud monograafiaid ning artiklite kogumikke. Siia kuuluvad R. Põldmäe «Koidula teater» (1963) ja «Esimene Eesti üldlaulupidu» (1969), A. Vinkli «Eesti rahvaraamat» (1966), E. Sõgeli «Kirjandusloo lehekülgedelt» (1963), E. Pringi «Uue aja künnisel» (1966), E. Nirgi «Laias laastus» (1957), «Teemad variatsioonidega» (1964) ning «Kreutzwald ja eesti rahvusliku kirjanduse algus» (1968) jt.

Instituudi kirjandusteadlaste kanda on teatmeteose «Eesti kirjanduse biograafiline leksikon» koostamise pearakus. Leksikon taotleb anda kasutajaile kõigi eesti kirjanduselus aegade jooksul nimetamisväärsset osa etendanud isikute elu ja tegevuse põhifaktid koos lühikese iseloomustusega.

Kirjandusteadlased on koostanud NSV Liidu Teaduste Akadeemia M. Gorki nimelisele Maailmakirjanduse Instituudile eesti kirjanduse kohta käivaid osasid ettevalmistusel olevate «Maailmakirjanduse ajaloo» ja «Nõukogude kirjanduse ajaloo» jaoks, samuti teevad nad kaastööd teostele «Eesti NSV ajalugu», «Краткая литературная энциклопедия», «История философии в СССР», «Большая советская энциклопедия» III väljaanne ja «Eesti nõukogude entsüklopeedia».

Alates 1957. aastast koostab vanembibliograaf O. Kivi

masinakirjas paljundatavat aastabibliograafiat «Ilukirjandus, kirjandusteadus ja rahvaluule». Trükiis on talt ilmunud üleliiduliselt tähelepanu äratanud bibliograafia «Эстонская художественная литература, фольклор и критика на русском и других языках народов СССР» aastate 1940—55 ja 1956—65 kohta (ilmunud a. 1956 ja 1968), samuti «Eesti kirjandus, kirjandusteadus ja kriitika» aastate 1954—1958, 1959—1962 ja 1963—1966 kohta (ilmunud a. 1958, 1963 ja 1968, koostatud koos V. Kaburiga).

Instituudi kirjandusteadlased on osa võtnud eesti kirjanduspärandi — F. R. Kreutzwaldi, C. R. Jakobsoni, Lydia Koidula, E. Bornhöhe, Juhan Liivi, J. Tamme, J. Mändmetsa, H. Pöögelmanni, Eessaare Aadu, G. Suitsu, J. Kärneri, P. Vallaku, H. Leberechti jt. teoste väljaandmisest. Edaspidistes plaanides seisab kirjandusajaloo sektoris tööle rakendada tekstikriitikute rühm, kelle ülesandeks jääb klassikaväljaannete nõuetekohane ettevalmistamine.

Kirjandusloolise ainekogu kogumine

Alates 1965. aasta suvest on instituudi kirjandusteadlased koos Fr. R. Kreutzwaldi nim. Kirjandusmuuseumi töötajatega käinud kogumas viieköitelise kirjandusajaloo koostamiseks vajalikku biograafilist ja loominguloolist materjali ning fotosid kirjanike eluga seotud kohtadest.

1965. aastal toimus ekspeditsioon Lõuna-Eestisse, kus otsiti üles hulk kirjanike sünni- ja elukohti, fotografeeriti neid, kirjutati üles ja võeti magnetofonilindile rohkesti mälestusi kirjanike sugulastelt ja tuttavatelt. 1966. aasta suvel koguti materjali Edela-Eestis Viljandi ja Pärnu rajoonis, 1967. aastal Kirde-Eestis, 1968. aastal Saaremaal ja Hiiumaal.

KIRJANDUSTEORIA SEKTOR

Kõrvuti kirjandusloolise uurimistööga tegelesid Keele ja Kirjanduse Instituudi kirjandusteadlased mõningal määral ka spetsiaalsete teooriaprobleemidega, aktiivsemalt 1960-ndail aastail. Tähelepanu koondus peamiselt kirjanduslike voolude ja loomingulise meetodi küsimustele, stiiliuurimise uuematele suundadele, ka žanripetsiifika ja kunstilise kujundi probleemidele. See töö sõltus aga täielikult üksikuurijate huvikalduvustest ja võimalustest, mida jättis kirjanduslooliste põhiülesannete täitmine.

1968. aasta veebruaris loodud kirjandusteooria sektor (juhataja filoloogiakandidaat Endel Nirk) on asunud teoreetilise iseloomuga probleemide süstemaatilisele läbitöötamisele. Uue uurimissuuna algatamine nõudis teaduslikelt töötajailt ümberkvalifitseerumist ja tõsist teoreetilist enesetäiendamist.

Kirjandusteooria sektori koosseisu kuulub käesoleval ajal 8 teaduslikku töötajat ja 2 teaduslik-tehnilist abitööjõudu. Neljal töötajal on filoloogiakandidaadi kraad.

Uurimistöö peasuunad

Sektori keskseks ülesandeks lähematel aastatel on käsi-raamatu «Kirjandusteooria põhijooni» koostamine. Selles teoses püütakse anda kokkuvõtlikku süstemaatilist käsitlust kirjandusteoreetilistest probleemidest marksistliku kirjandusliku mõtte tänapäevasel tasemel. Tööd alustati 1969. a. On välja töötatud teose üldstruktuur ja asutud materjali koguma ning üksikosi kirjutama. Teose ettevalmistus- ja koostamistöö toetuvad autorid laialdasele erialakirjandusele. Sellise kogu põhilist probleemideringi hõlmata taotleva ja kollektiivselt ettevalmistatava käsitluse koostamine kirjandusteooria alal on Eestis esmakordne.

Avara vaatlusala moodustab kirjanduslike kontaktide ja mõjustuste, geneetiliste seoste ja tüpoloogiliste ühisjoonte uurimine, mis praegusel etapil on samuti kirjandusteooria sektori ülesandeks. (Edaspidi on kavas luua erialane uurimisgrupp ja perspektiivis moodustada omaette sektor.) Seni selles valdkonnas tehtud töö tulemusena on valminud

filol.-kand. N. Basseli teos «Nõukogude Eesti kirjanduslikud sidemed» (ilmub 1970. aastal vene keeles) — üksikasjalik, faktiderohke käsitlus eesti kirjanduse levikust ja retseptsioonist viimastel aastakümnetel nii teiste Nõukogude Liidu rahvaste keeltes kui ka välismaal, samuti tõlkekirjanduse osast Eesti NSV kultuurielus. Perspektiivplaanides on detailsemat uurimist vajavatena eesti-soome, eesti-saksa ja eesti-läti kirjanduslikud sidemed.

Sektori üheks peamiseks uurimissuunaks on loominguliste meetodite, eeskätt sotsialistliku realismi probleemistiku käsitlemine — eriti silmas pidades eesti kirjandust. Läbitöötamisel on seni olnud historismi probleem sotsialistlikus realismis (I. Solomõkov). Käsitlemist vajavad eri loomingumeetodite kokkupuuted ja põimumised, samuti meetodi ja kirjaniku individuaalsuse suhtega seostuvad küsimused. Erinevad esteetilis-loomingulised laadid sotsialistliku kirjanduse üldraamides, mitmed uued kirjanduslikud nähtused ootavad asjalikku teoreetilist mõtestamist.

Oluline koht on stilistikal ja kirjandusteoste struktuuri uurimisel, milles toetutakse nii sellel alal väljakujunenud traditsioonidele kui ka uuemate suundade poolt rakendatavaile käsitlusmeetoditele. Stilistika alal on intensiivsemalt tegelnud E. Siirak. Eesti nõukogude romaani struktuuri probleeme on käsitlenud oma dissertatsioonis P. Lias.

Läbitöötamist vajab žanripetsiifika probleemistik. Algust on tehtud nii lühiproosa alal filol.-kand. H. Puhveli poolt kui ka romaani alal äsjamainitud disseratatsioonis. «Kirjandusteooria põhijoonte» valmimise järel on kavas võtta omaette tööna koostamisele põhjalikum poetikakäsitlus, mis peaks andma ammendava eesti värsiteooria.

Lai ning mitmekülgne probleemidekompleks on loomingu retseptsiooni ja kirjanduse sotsioloogia valdkond, teose ja lugeja vaheline suhe. Selles suunas on teoreetilist uurimistööd alustanud filol.-kand. M. Mäger. Eesti NSV-s, kus kirjanduse leviku näitajad proportsionaalselt rahvas-tiku arvule kuuluvad väljapaistvamate hulka kogu maailmas, on niisuguse iseloomuga uurimistöö jaoks eriti tänuväärne pinnas.

Algatatud uurimissuunad on aga eesti nõukogude kirjandusteaduse üldises arengus tingimata vajalikud ja perspektiivikad.

RAHVALUULE SEKTOR

Rahvaluule sektor alustas tööd 1947. aastal Tartus. Sektorisse kuulus siis 4 teaduslikku töötajat ja 1 abitööjõud. Sektorijuhatajaks oli Tartu Riikliku Ülikooli dotsent Eduard Laugaste. Tallinnas on sektorit juhtinud Richard Viidalepp (1952—1962) ja alates 1962. aastast filoloogiakandidaat Ülo Tedre. Käesoleval ajal on rahvaluule sektoris 9 teaduslikku töötajat (neist 1 doktori- ja 6 kandidaadikraadiga) ja 3 teaduslik-tehnilist abitööjõudu.

Eesti rahvaluule üldkäsitlused

50-ndatel aastatel kujunes sektori üheks peamiseks ülesandeks eesti rahvaluule üldkäsitluse andmine. Sektoris koostati kõigi töötajate osavõtul ülevaade eesti rahvaluulest keskkooliõpikule «Eesti kirjanduse ajalugu» I, kirjutati rahvaluuleülevaateid eesti ajaloo käsitlusele (filol.-kand. R. Viidalepp, Ü. Tedre), viiekõitelisele «Eesti kirjanduse ajaloole» (Ü. Tedre) ja vene- ning saksakeelsele etnograafiaülevaatele (R. Viidalepp). Rahva maailmavaate ja mõtteviisi kajastumises rahvaluules on tulnud materjali anda ka NSV Liidu filosoofia ajaloo käsitlusele.

Põhiline töö oli siiski üldülevaade eesti poetilisest rahvaluulest. See ilmus trükist 1959. aastal raamatuna «Eesti rahvaluule ülevaade» (koostanud V. Mälk, L. Raudsep, Ü. Tedre, R. Viidalepp, toimetaja R. Viidalepp). Teoses puudutatakse folkloristika teoreetilisi küsimusi, jälgitakse eesti rahvaluule kogumise, uurimise ja publitseerimise ajalugu. Pearõhk langeb rahvaluule liikide vaatlemisele. See on esimene ulatuslik käsitlus, mis hõlmab eesti rahvaluule kõiki žanre. Mitmeid nähtusi jälgitakse siin esmakordselt eesti folkloristikas.

Praegu on rahvaluule sektori töötajatel koostöös ENSV TA Fr. R. Kreutzwaldi nimelise Kirjandusmuuseumi folkloristidega käsil «Eesti rahvaluule ülevaate» uue, venekeelse väljaande ettevalmistamine.

Kirjandusteooria sektor. Teose «Kirjandusteooria põhijooni» koostajaid Heino Puhvel (paremal) ja Mart Mäger.

Kirjandusajaloo sektori juhataja Aarne Vinkel ja vanem teaduslik töötaja Maie Kalda.

Rahvaluule sektor. Teaduslikud töötajad Richard Viidalepp ja Vaina Mälk.

Kreutzwald ja «Kalevipoeg»

Algusest peale on rahvaluulesektoris suurt tähelepanu pööratud meie folkloristika ühe rajaja Fr. R. Kreutzwaldi pärandile.

Uurimistöe keskendus Kreutzwaldi peateose, eepose «Kalevipoeg» ümber. Uurijate kollektiiv, kuhu peale peatoimetaja P. Ariste ja tegevtoimetaja A. Annisti kuulus töötajaid instituudist (V. Pino), Tartu Riiklikust Ülikoolist (E. Laugaste, J. Peegel), Kirjandusmuuseumist (H. Laidvee) ja mujaltki (E. Piir), koostas «Kalevipoja» tekstikriitilise väljaande. See ilmus kahes köites 1961. ja 1963. aastal. Lisaks «Kalevipoja» autentsele tekstile (mille joone all antakse «Alg-Kalevipojast», rahvalauludest ja vanasõnadest lähtunud värsid ja sõnade seletus või tõlgendus) koos mahuka sissejuhatause ja kommentaaridega annab väljaanne veel kogu teadaoleva rahvapärase ainese, mida lugalaulu koostamisel on kasutatud (muistendid ja rahvalaulud), viimasest Kreutzwaldi eluajal ilmunud väljaandest väljajäetud osad ja üksikvärsid, «Alg-Kalevipoja» need osad, mida lõplikus redaktsioonis ei kasutatud, eepose täieliku sõnastiku (koos sõnasageduse äramärgimisega) ja bibliograafia (1836—1961). Sellisena on väljaanne ainulaadne rahvusvahelises ulatuses.

1966. aastal ilmus trükist teine Kreutzwaldi loomingule pühendatud teos, A. Annisti uurimus «Friedrich Reinhold Kreutzwaldi muinasjuttude algupära ja kunstiline laad». Selles analüüsitakse muinasjutukogu «Eesti rahva ennemuistsed jutud» tekkimist ja iga üksiku muinasjutu rahvapäraseid vasteid, jälgitakse teose tõlkeid ja tähtsust eesti kultuurile.

Rahvaluule publikatsioonid

Sektori kolmandaks töösuunaks on olnud rahvaluule tekstikogumike koostamine ja avaldamine.

Esimese sektoris koostatud tekstikogumikuna ilmus 1967. aastal trükist valimik «Eesti muinasjutud» (koostanud V. Mälk, I. Sarv, R. Viidalepp, toimetaja R. Viidalepp). Raamat annab 140 ehtsa, rahvapärase tekstiga iseloomustava läbilõike eesti muinasjuttude repertuaarist, sisaldab selgitava järelsõna, vajalikud kommentaarid ja registrid.

Palju aega ja tööd nõudis kõiki eesti rahvalaulutüüpe esindava antoloogia koostamine. Rahvalaulude antoloogias on üle 7000 teksti, lisaks kommentaarid ja sõnastik. 1969. aastal ilmus trükist selle esimene köide (kahes vihikus) pealkirjaga «Eesti rahvalaulud» (koostanud A. Koemets, R. Mirov, U. Mägi, V. Pino, Ü. Tedre, toimetaja Ü. Tedre). Ilmumas on veel kolm köidet.

Praegu on Keele ja Kirjanduse Instituudis teoksil veel üks rahvaluuleainestiku publikatsioon: koos Kirjandusmuuseumi folkloristidega valmistatakse ette eesti vanasõnade akadeemilist väljaannet. Väljaanne hõlmab umbes 200 000 teksti, mis koonduvad ümmarguselt 10 000 vanasõnatüübiks. Käsikirja koostamisel on pearaskus langenud materjali autentsuse kindlaksmääramisele. Väljaanne, mille ettevalmistamisega on seotud filoloogiakandidaadid E. Normann, V. Pino ja I. Sarv, kujuneb eelastmeks koos Soome Kirjanduse Seltsiga koostatavale kogumikule «Läänemeresoome rahvaste ühised vanasõnad». Sama kogumiku eeltööd teeb ka filol.-kand. V. Mälk, kes valmistab ette vadja vanasõnade väljaannet ja kogub ning süstematiseerib liivi, vepsa ja isuri vanasõnu.

Muud uurimisteemad

Lisaks nimetatud kollektiivsetele töödele on töökavas olnud ka mitmeid individuaalseid uurimisteemasid, mis on realiseerunud eri raamatutena, väitekirjadena või artiklitena. On käsitletud regivärsi tüpologia ja stereotüüpia küsimusi, uuritud uemat rahvlaulu (Ü. Tedre väitekirj «Klassivõitluse kajastumine eesti XIX sajandi lõppriimilises rahvalaulus», kaitstud 1955), kirjanduse ja rahvaluule vahekordi (Ü. Tedre, V. Mälk), eesti folkloristika historiograafiat (V. Mälgu väitekirj «Eesti Kirjameeste Seltsi osa eesti folkloristika arengus», KKI uurimused VII, ilmunud ja kaitstud 1963, samuti R. Viidalepp), rahvajuttude esitamise olukorda (R. Viidalepa väitekirj «Eesti rahvajuttude iseloomust, funktsioonist ja jutustajatest», 1965), rahvaluule lühižanreid, eriti kõnekäände ja vanasõnu (I. Sarv, väitekirj «Eesti kõnekäändude alaliikidest ja funktsioonidest», 1964), kirikuvastast folkloori, eriti naljandeid (L. Raudsep, «Antiklerikale estnische Schwänke. Typen- und Variantenverzeichnis», 1969), loomamuinas-

jutte, muinasjutu teoreetilisi probleeme ja trükiallikaid (P. Kippar).

Kogumistöö

Küllaltki suurt osa sektori töös etendab rahvaluule kogumine. Esiolgu suunas rahvaluulesektor ka Tartu Riikliku Ülikooli üliõpilaste kogumispraktikat. Kogumistöö kandis tollal põhiliselt frontaalset iseloomu. Esimese ekspeditsiooni organiseeris rahvaluulesektor R. Viidalepa juhtimisel 1948. a. Kihnu saarele. Ekspeditsioonist võttis osa peale folkloristide ka lingviste, etnograafe ja muusikateadlasi. 1948. ja 1949. aastal käidi Setumaal, kus Eestis esimest korda kasutati magnetofoni välilolukorras. 1950. aastal organiseeriti ekspeditsioon Kalevipoja nimega seotud kohtadesse ja 1951. a. Lõuna-Eesti kirjandusajaloo ja muistenditega seotud paikadesse.

Hilisematel aastatel on ainestikku kogutud peamiselt täienduseks käsilolevatele uurimisteamadele või publikatsioonidele. On jälgitud eesti-vene suhete kajastusi folklooris ja kommetes, kogutud naljandeid, hangitud lisaandmeid Kalevipoja muistendeile ja rahvalaulude publikatsiooni «Vana Kannel» köidete ettevalmistamiseks. Üldse on aastail 1947—1969 rahvaluule sektori fondi kogutud üle 25 000 lehekülje üleskirjutusi ja 140 tundi heliülesvõtteid, peale selle koopiaid ja mikrofilme Kirjandusmuuseumi kogudest.

Kartoteegid

Töö käigus on sektoris kujunenud mõned ulatuslikud kartoteegid. Neist vanim on eesti rahvaluule oskussõnastiku kartoteek. Oluliseks abivahendiks on eesti trükitud laulikute kartoteek, mis esitab materjali niihästi laulude kui ka laulikute kaupa. On olemas uute laulude kartoteek, mis toetub KKI kogudele, kuid sisaldab andmeid ka Kirjandusmuuseumi kogudest. Valmimas on kartoteek trükisilmunud eesti rahvajuttudest. Pidevalt täiendatakse bibliograafiakartoteeke.

**KEELE JA KIRJANDUSE INSTITUUDI
VÄLJAANDED A. 1948—1969**

Keel

1948

1. Suur õigekeelsus-sõnaraamat. 1. vihik (A — heinaleminek). Tartu, 1948. 160 lk. 10 000 eks.

1951

2. Kask, A., Koff, E. [-Riikoja, E.], Kure, K., Laugaste, G., Teder, M., Valgma, J. Eesti keele grammatika. VIII klassile. Tallinn, 1951. 224 lk. 7000 eks.
3. — Eesti keele grammatika. IX klassile. Tallinn, 1951. 176 lk. 6000 eks.
4. — Eesti keele grammatika. X klassile. Tallinn, 1951. 90 lk. 3500 eks.
5. Suur õigekeelsus-sõnaraamat. 2. vihik (heinalest—kobrasrott). [Tartu, 1951.] Lk. 161—288. 10 000 eks.

1952

6. Kask, A., Koff, E., Kure, K., Laugaste, G., Teder, M., Valgma, J. Eesti keele grammatika. VIII klassile. Tallinn, 1952. 202 lk. 12 000 eks.
7. — Eesti keele grammatika. IX klassile. Tallinn, 1952. 184 lk. 9000 eks.
8. — Eesti keele grammatika. X klassile. Tallinn, 1952. 80 lk. 5500 eks.

1953

9. Väike õigekeelsuse sõnaraamat. Tallinn, 1953. 352 lk. 25 000 eks.
- * Vt. ka nr. 49.

1954

10. Juhised eesti pärisnimede kirjutamise kohta vene keeles ja vene pärisnimede kirjutamise kohta eesti keeles. Projekt. [Toim. H. Tobias.] Tallinn, 1954. 28 lk. 1000 eks.

1955

11. Poliitika ja majanduse oskussõnastik. Koost. E. Nurm, E. Raiet ja M. Kindlam. Tallinn, 1955. 362 lk. 8000 eks.

1956

12. Keele ja Kirjanduse Instituudi uurimused. I. Keelelisi küsimusi. [Toim. E. Ahven.] Tallinn, 1956. 198 lk. 1000 eks.

1957

13. Juhis eesti pärisnimede kirjutamise kohta vene keeles. [Toim. E. Nurm.] Tallinn, 1957. 22 lk. 1000 eks.

1958

14. Keele ja Kirjanduse Instituudi uurimused. II. Keelelisi küsimusi. [Toim. M. Must.] Tallinn, 1958. 260 lk. 1000 eks.
15. Ahven, E. Eesti kirjakeele arenemine aastail 1900—1917. [Toim. A. Kask.] Tallinn, 1958. 188 lk. (Keele ja Kirjanduse Instituudi uurimused. IV.) 1000 eks.

1959

16. Juhised eesti pärisnimede kirjutamise kohta vene keeles. [Toim. E. Nurm.] Tallinn, 1959. 16 lk. 3000 eks.

1960

17. Keele ja Kirjanduse Instituudi uurimused. V. Soome-ugri keelte küsimusi. [Toim. P. Ariste.] Tallinn, 1960. 179 lk. 1000 eks.
18. Õigekeelsuse sõnaraamat. Toim. E. Nurm, E. Raiet ja M. Kindlam. Tallinn, 1960. 372 lk. 40 000 eks.

1961

19. Eesti kirjakeele seletava sõnaraamatu prospekt. Tallinn, 1961. 185 lk. 150 eks.
20. Juhend ilukirjanduse sedeldamiseks. [Tallinn, 1961.] 21 lk. 100 eks.
21. Keele ja Kirjanduse Instituudi uurimused. VI. Keele, kirjanduse ja rahvaluule küsimusi. Tallinn, 1961. 238 lk. 1000 eks.
22. Liiv, G. Estonian vowels of three degrees of length. Tallinn, 1961. 8 lk., illustr. 500 eks.
23. Tanning, S. Mulgi murdetekstid. [Toim. A. Univere.] Tallinn, 1961. 286 lk. (Eesti murded. I. Peatoim. M. Must.) 2000 eks.

1962

24. Сообщения по машинному переводу. Выпуск I. [Ред. В. Халлап.] Таллин, 1962. 97 с. 800 экз.

1963

25. Eesti keele süntaksi küsimusi. Tallinn, 1963. 520 lk. (Keele ja Kirjanduse Instituudi uurimused. VIII.) 1000 eks.
26. Kont, K. Käändsõnaline objekt läänemeresoome keeltes. [Toim. A. Laanest.] Tallinn, 1963. 234 lk. (Keele ja Kirjanduse Instituudi uurimused. IX.) 800 eks.

27. Vene-eesti geoloogia sõnastik. Koost. K. Orviku, E. Nurm, D. Kaljo, M. Kindlam, R. Männil ja V. Olli. Tallinn, 1963. 261 lk. (ENSV TA Geoloogia Instituut. ENSV TA Keele ja Kirjanduse Instituut.) 3500 eks.

1964

28. Eesti keele süntaks I. Prooviartikleid lihtlause süntaksi alalt. Toim. K. Mihkla. Tallinn, 1964. 249 lk. 800 eks.
29. Laanest, A. Isurid ja isuri keel — meie lähemaid sugulaskeeli. [Toim. K. Kont.] Tallinn, 1964. 36 lk. 1000 eks.
30. Töid läänemeresoome ja volga keelte alalt. [Toim. E. Pajusalu-Adler.] Tallinn, 1964. 134 lk. 600 eks.
31. Vene-eesti keemia sõnastik. Koost. J. Hüsse, J. Anso, M. Kindlam, O. Kirret, E. Nurm, H. Raudsepp, L. Suit ja B. Torpan. Tallinn, 1964. 456 lk. (D. I. Mendelejevi nim. Üleliidulise Keemia Seltsi Eesti Vabariiklik Osakond. ENSV TA Keele ja Kirjanduse Instituut.) 6000 eks.

1965

32. Must, M. Keskmurde tekstid. [Toim. H. Viires.] Tallinn, 1965. 448 lk. (Eesti murded. II.) 800 eks.
33. Slaavi-läänemeresoome suhete ajaloost. Artiklite kogumik. Toim. H. Moora ja L. Jaanits. Tallinn, 1965. 266 lk. (ENSV TA Ajaloo Instituut. Keele ja Kirjanduse Instituut. Fr. R. Kreutzwaldi nim. Kirjandusmuuseum.) 1000 eks.
34. Всесоюзная конференция по финно-угроведению. Сыктывкар 1965. Тезисы докладов. Таллин, 1965. 19 с. (Академия наук Эстонской ССР. Тартуский государственный университет.) 500 экз.

1966

35. Laanest, A. Isuri murdetekste. [Toim. P. Kokla.] Tallinn, 1966. 242 lk. 800 eks.
36. Лаанест А. Ижорские диалекты. Лингво-географическое исследование. [Ред. К. Конт.] Таллин, 1966. 182 с. 600 экз.

1967

37. Mäger, M. Eesti linnunimetused. [Toim. V. Pall.] Tallinn, 1967. 270 lk. 2500 eks.
38. Венде К. Финно-угорская транскрипция [ФУТ] в историческом аспекте и в сопоставлении с международным фонетическим алфавитом [МФА]. [Ред. В. Халлап.] Таллин, 1967. 76 с. 1000 экз.

1968

39. Adler, E. Vadjalaste endisajast. I. Idavadja murdetekste. [Toim. M. Leppik.] Tallinn, 1968. 213 lk. 950 eks.
40. Eesti murrete sõnaraamatu prospekt. [Toim. M. Must.] Tallinn, 1968. 207 lk. 650 eks.

1969

41. Eesti kirjakeele sõnaraamat. Makett. Tallinn, 1969. 82 lk. 800 eks.
42. Pall, V. Põhja-Tartumaa kohanimed. I. Toim. M. Norvik. Tallinn, 1969. 315 lk. 1000 eks.
43. Vene-eesti elektrotehnika sõnastik. Koost. H. Jänes, K. Kask, M. Kindlam, I. Kont, E. Labi, A. Pärlist, H. Riikoja, M. Sarv ja H. R. Vörk. Tallinn, 1969. 220 lk. (ENSV TA Termofüüsika ja Elektrofüüsika Instituut. ENSV TA Keele ja Kirjanduse Instituut.) 8000 eks.
44. Vene-eesti mäenduse sõnastik. Koost. L. Lainoja, E. Nurm, G. Paalme ja M. Kindlam. Tallinn, 1969. 235 lk. (Mäetööstuse Teaduslik-Tehnilise Ühingu Eesti Osakond. ENSV TA Keele ja Kirjanduse Instituut.) 2500 eks.
45. XIII Вессоюзная конференция финно-угроведов. Йошкар-Ола 29 мая — 2 июня 1969 г. Тезисы докладов. Таллин, 1969. 10 с. 400 экз.

Kirjandus

1953

- * Vt. nr. 71.
46. Eesti kirjanduse ajalugu. II. Toim. E. Sõgel. Õpik keskkooli IX klassile. Tallinn, 1953. 127 lk. 5500 eks.
47. Eesti kirjanduse ajalugu. III. Toim. E. Sõgel. Õpik keskkooli X klassile. Tallinn, 1953. 167 lk. 4500 eks.
48. Eesti kirjanduse ajalugu. IV. Toim. E. Sõgel. Õpik keskkooli XI klassile. Tallinn, 1953. 287 lk. 3800 eks.
49. Fr. R. Kreutzwaldi maailmavaade ja tegevus. Artiklite kogumik. Tallinn, 1953. 256 lk. 5000 eks.
50. Ф. Р. Крейцвальд. Избранные письма. [Отв. ред. П. Н. Измestьев.] Таллин, 1953. 247 с. 5000 экз.

1955

51. 15 aastat eesti nõukogude kirjandust. [Toim. E. Nirk.] Tallinn, 1955. 355 lk. 2000 eks.

1956

52. Eesti kirjanduse ajalugu. II. Toim. E. Sõgel. [Õpik keskkooli X klassile.] Tallinn, 1956, 368 lk. 11 000 eks.
53. Eesti kirjanduse ajalugu. III. Toim. E. Sõgel. [Õpik keskkooli XI klassile.] Tallinn, 1956. 218 lk. 5000 eks.

1957

54. Eesti kirjanduse ajalugu. I. Toim. E. Sõgel. [Õpik keskkooli VIII ja IX klassile.] Tallinn, 1957. 340 lk. 20 000 eks.
55. Eesti kirjanduse ajalugu. III. Toim. E. Sõgel. [Õpik keskkooli XI klassile. 2. trükk.] Tallinn, 1957. 211 lk. 8000 eks.

1958

56. Keele ja Kirjanduse Instituudi uurimused. III. Kirjandusloo küsimusi. [Toim. E. Sõgel.] Tallinn, 1958. 298 lk. 2000 eks.
57. Eesti kirjanduse ajalugu. II. Toim. E. Sõgel. [Õpik keskkooli X klassile. 2. trükk.] Tallinn, 1958. 380 lk. 7500 eks.

1959

58. Eesti kirjanduse ajalugu. III. Toim. E. Sõgel. [Õpik keskkooli XI klassile. 3. trükk.] Tallinn, 1959. 211 lk. 3000 eks.

1960

59. Eesti kirjanduse ajalugu. II. Toim. E. Sõgel. [Õpik keskkooli X klassile. 3. trükk.] Tallinn, 1960. 380 lk. 11 000 eks.

1961

- * Vt. nr. 21.

1962

60. Eesti kirjanduse ajalugu. II. Toim. E. Sõgel. [Õpik keskkooli X klassile. 4. trükk.] Tallinn, 1962. 387 lk. 5000 eks.

1963

61. Eesti kirjanduse ajalugu. II. Toim. E. Sõgel. [Õpik keskkooli X klassile.] 5. trükk. Tallinn, 1963. 387 lk. 5000 eks.

1964

62. Eesti kirjanduse ajalugu. II. Toim. E. Sõgel. [Õpik keskkooli X klassile.] 6. trükk. Tallinn, 1964, 389 lk. 5000 eks.
63. Eesti kirjanduse ajalugu. III. Toim. E. Sõgel. [Õpik keskkooli XI klassile.] Tallinn, 1964. 340 lk. 20 000 eks.
64. Kald a, M. Jaan Kärner kirjanduskriitikuna (1920—1940.)

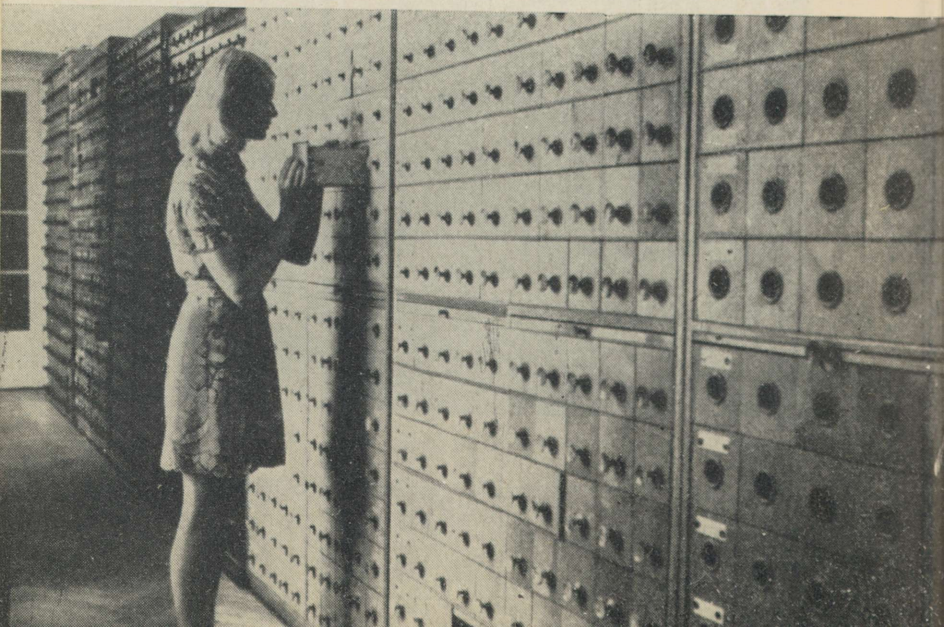

Murdeurija Hella Keem küsitleb keelejuhti Mihklis Iska külas.

Terminoloogiarühma tööruum. Vasakul rühma juhataja Rein Kull.

Kirjakeele sõnavara kartoteek sõnaraamatute sektoris.

[Toim. E. Sõgel.] Tallinn, 1964. 152 lk. (Keele ja Kirjanduse Instituudi uurimused. X.) 2000 eks.

1965

65. Eesti kirjanduse ajalugu. Viies köites. Peatoim. E. Sõgel. I köide. Esimestest algetest XIX sajandi 40-ndate aastateni. Toim. A. Vinkel. Tallinn, 1965. 527 lk. 12 000 eks.

1966

66. Eesti kirjanduse ajalugu. Viies köites. Peatoim. E. Sõgel. II köide. XIX sajandi teine pool. Toim. E. Nirk. Tallinn, 1966. 664 lk. 15 000 eks.
67. Puhvel, H. A. H. Tammsaare elu ja loomingu varasem periood (1878—1922). Tallinn, 1966, 407 lk. 8000 eks.

1967

68. Eesti kirjanduse ajalugu. III. Toim. E. Sõgel. [Õpik keskkooli XI klassile.] 2. trükk. Tallinn, 1967. 350 lk. 14 000 eks.

1969

69. Eesti kirjanduse ajalugu. Viies köites. Peatoim. E. Sõgel. III köide. XIX sajandi lõpust 1917. aastani. Toim. H. Puhvel. Tallinn, 1969. 656 lk. 15 000 eks.
70. Eesti kirjanduse ajalugu. III. Toim. E. Sõgel. [Õpik keskkooli XI klassile.] 3. trükk. Tallinn, 1969. 350 lk. 5000 eks.

Rahvaluule

1953

71. Eesti kirjanduse ajalugu. I. Toim. E. Sõgel. Õpik keskkooli VIII klassile. Tallinn, 1953. 91 lk. 8000 eks.

* Vt. nr. 49.

1957

* Vt. nr. 54.

1959

72. Eesti rahvaluule ülevaade. Toim. R. Viidalepp. [Koost. V. Mälk, L. Raudsep, Ü. Tedre ja R. Viidalepp.] Tallinn, 1959. 522 lk. 3000 eks.

1961

73. Fr. R. Kreutzwald, Kalevipoeg. Tekstikriitiline väljaanne ühes

kommmentaaride ja muude lisadega. I. [Koost. A. Annist, J. Peegel, E. Laugaste, V. Pino, H. Laidvee ja E. Piir. Peatoim. P. Ariste. Toim. A. Annist.] Tallinn, 1961. 511 lk. 2000 eks.

* Vt. ka nr. 21.

1963

74. Fr. R. Kreutzwald. Kalevipoeg. Tekstikriitiline väljaanne ühes kommentaaride ja muude lisadega. II. [Koost. A. Annist, J. Peegel, E. Laugaste, V. Pino, H. Laidvee ja E. Piir. Peatoim. P. Ariste. Toim. A. Annist.] Tallinn, 1961. 516 lk. 2000 eks.
75. Mälk, V. Eesti Kirjameeste Seltsi osa eesti folkloristika arengus. Tallinn, 1963. 332 lk. (Keele ja Kirjanduse Instituudi uurimused. VII.) 1000 eks.

1964

76. Eesti rahvaluulest. [Artiklite kogumik.] Tallinn, 1964. 126 lk. 800 eks.

1966

77. Annist, A. Friedrich Reinhold Kreutzwaldi muinasjuttude algupära ja kunstiline laad. [Toim. Ü. Tedre.] Tallinn, 1966. 450 lk. 4000 eks.

1967

78. Eesti muinasjutud. [Koost. V. Mälk, I. Sarv ja R. Viidalepp. Toim. R. Viidalepp.] Tallinn, 1967. 527 lk. 20 000 eks.
79. Приложение к сборнику «Eesti muinasjutud» («Эстонские народные сказки»). Beilage zur Märchensammlung «Eesti muinasjutud» («Estnische Volksmärchen»). [Koost. R. Viidalepp.] Tallinn, 1967. 14 lk. 600 eks.

1969

80. Eesti rahvalaulud. Antoloogia. Toim. Ü. Tedre. I köide. Tallinn, 1969. 1. vihik, 288 lk. 2. vihik, lk. 289—516. 12 000 eks.
81. Raudsep, L. Antiklerikale estnische Schwänke. Typen- und Variantenverzeichnis. Tallinn, 1969. 243 lk. 1000 eks.

Väitekirjade autoreferaadid

1953

1. Курве Э. [= Ахвен Э.] Развитие эстонского литературного языка в 1900—1917 гг. Таллин, 1953. 26 с. 250 экз.

1954

2. Муст М. Отражение русско-эстонских отношений в лексике южно-эстонских диалектов. Таллин, 1954. 25 с. 300 экз.

1955

3. Алেকырс Р. Аугуст Якобсон — выдающийся советский драматург. Таллин, 1955. 16 с. 100 экз.
4. Халлап В. Суффиксы образования глаголов в мордовских языках. (Общемордовские суффиксы.) Таллин, 1955. 27 с. 130 экз.
5. Тедре Ю. Отражение классовой борьбы в эстонских рифмованных народных песнях XIX века. Таллин, 1955. 20 с. 100 экз.

1958

6. Паюсалу Э. [= Адлер Э.]. Внешнеместные падежи в прибалтийско-финских языках (функции падежей). Таллин, 1958. 39 с. 150 экз.

1959

7. Конт К. Объект в прибалтийско-финских языках (падежные формы). Таллин, 1959. 32 с. 150 экз.
8. Лаанест А. Субстантивный атрибут в прибалтийско-финских языках. Таллин, 1959. 32 с. 150 экз.
9. Нирк Э. Ф. Р. Крейцвальд в борьбе за создание эстонской национальной литературы в ранний период своей деятельности. Таллин, 1959. 19 с. 150 экз.

1960

10. Рийкоя Э. Народноязыковая основа правил номинативного сложения существительных в эстонском языке. Таллин, 1960. 31 с. 200 экз.

1961

11. Раннут Л. Обстоятельство времени в эстонском языке. Таллин, 1961. 37 с. 200 экз.

1962

12. Калда М. Яан Кярнер как литературный критик. Таллин, 1962. 19 с. 250 экз.
13. Лийв Г. Ударные монофтонги эстонского языка. Артикуляторно-акустическое исследование. Таллин, 1962. 65 с. 500 экз.

14. Сыгель Э. К вопросам истории эстонской литературы. Таллин, 1962. 30 с. 250 экз.

1963

15. Кокла П. Притяжательные суффиксы в марийском языке. Таллин, 1963. 47 с. 350 экз.
16. Мягер М. Эстонские названия птиц. Таллин, 1963. 25 с. 250 экз.
17. Мьяльк В. Роль Общества эстонских литераторов в развитии эстонской фольклористики. Таллин, 1963. 23 с. 250 экз.
18. Пухвель Х. Ранний период жизни и творчества А. Х. Таммсааре (1878—1922). Таллин, 1963. 20 с. 250 экз.
19. Вийрес Х. Имена прилагательные с суффиксом -пе в эстонских диалектах. Таллин, 1963. 28 с. 250 экз.

1964

20. Вакк Ф. О соматической фразеологии в современном эстонском литературном языке. Таллин, 1964. 30 с. 250 экз.

1965

21. Нээтар Х. Согласование сказуемого с подлежащим в эстонских диалектах. Таллин, 1965. 23 с. 250 экз.
22. Вийдалепп Р. О характере, функциях и рассказчиках эстонских народных сказок. Таллин, 1965. 25 с. 250 экз.

1966

23. Линдстрем Р. [= Крустен Р.] Черты развития эстонской советской художественной прозы в послевоенный период. Таллин, 1966. 27 с. 250 экз.
24. Райет Э. Зависимость формы иностранных слов от языка-источника и языков-посредников в современном эстонском литературном языке. Таллин, 1966. 26 с. 250 экз.
25. Вийтсо Т.-Р. Описание плана выражения прионежского диалекта вепского языка. Тарту, 1966. 22 с. 200 экз.

1967

26. Бассель Н. Эстонский советский роман о Великой Отечественной войне и проблемы современного советского романа. Таллин, 1967. 26 с. 250 экз.
27. Кулл Р. Образование и развитие сложных существительных в эстонском литературном языке. Таллин, 1967. 50 с. 200 экз.

28. Пылма В. Звукоизобразительные глаголы в эстонском литературном языке. Таллин, 1967. 45 с. 200 экз.
29. Тонтс Ю. Становление Рудольфа Сирге как советского писателя. Таллин, 1967, 29 с. 250 экз.

1969

30. Раянди Х. Синтаксис эстонского имперсонала и пассива. Таллин, 1969. 35 с. 250 экз.

Bibliograafiad

1. Библиография работ по взаимосвязям эстонской литературы (1940—1958). Сост. О. Киви, Э. Сийрак и А. Ээльмяэ. Таллин, 1959. 32 с. 150 экз.
2. Финноугроведение в Эстонской ССР 1945—1960. Краткая библиография. Таллин, 1961. 14 с. 350 экз.
3. Soome-ugri ja samojeedi keeleteadus Nõukogude Liidus 1962. Bibliograafia. Koost. O. Kivi. Toim. A. Laanest. Tallinn, 1963. XVIII + 202 lk. 500 eks.
4. Soome-ugri ja samojeedi keeleteadus Nõukogude Liidus 1963. Koost. O. Kivi. Toim. A. Laanest. Tallinn, 1964. XIII + 259 lk. 500 eks.
5. Soome-ugri ja samojeedi keeleteadus Nõukogude Liidus 1964. Koost. O. Kivi. Toim. A. Laanest ja E. Maier. Tallinn, 1965. XIII + 287 lk. 500 eks.
6. Soome-ugri ja samojeedi keeleteadus Nõukogude Liidus 1965. Koost. O. Kivi. Toim. A. Laanest ja E. Maier. Tallinn, 1968. XIX + 274 lk. 650 eks.

SISUKORD

KEELEUURIMISE SEKTOR (M. Must, E. Riikoja)	
Murde kogud	4
Eesti murrete sõnaraamat. Murdeainestiku publitseerimine	8
Murdealased üksikuurimused	9
Eesti kirjakeele süntaks	10
SONARAAMATUTE SEKTOR (E. Raiet, A.-A. Reitsak)	
Õigekeelsussõnaraamatud	12
Oskussõnastikud	14
Seletussõnaraamat	15
Sotsiolingvistika	17
SOOME-UGRI KEELTE SEKTOR (V. Hallap, P. Kokla, G. Liiv)	
Vadja keele sõnaraamat	18
Üksikuurimused	18
Ajakiri «Sovetskoje Finno-ugrovedenije»	21
Heli- ja paljunduslaboratoorium	22
Eksperimentaalfoneetika laboratoorium	22
KIRJANDUSAJALOO SEKTOR (A. Vinkel)	
Kirjandusajaloo lühiülevaade	25
Eesti kirjanduse ajalugu viies köites	26
Muid väljaandeid	28
Kirjandusloolise ainekogu kogumine	29
KIRJANDUSTEOORIA SEKTOR (E. Nirk)	
Uurimistöö peasuunad	30
RAHVALUULE SEKTOR (Ü. Tedre)	
Eesti rahvaluule üldkäsitlused	32
Kreutzwald ja «Kalevipoeg»	33
Rahvaluule publikatsioonid	33
Muud uurimisteemad	34
Kogumistöö	35
Kartoteegid	35
KEELE JA KIRJANDUSE INSTITUUDI VALJAANDED A. 1948—1969 (E. Ahven)	
Keel	36
Kirjandus	39
Rahvaluule	41
Väitekirjade autoreferaadid	42
Bibliograafiad	45

Институт языка и литературы. На эстонском языке. Редакционно-издательский совет Академии наук Эстонской ССР. Таллин, ул. Сакала, 3.

Tehniline toimetaja K. Kurmiste. Laduda antud 11. V 1970. Trükkida antud 12. VIII 1970. Paber 54×84/16. Trükipoognaid 3.0+4 kleebist. Arvestuspognaid 2.98. Trükiarv 2000. MB-05940. Tellimuse nr. 1132. Trükikoda «Kiir», Viljandi, Kingissepa t. 31. Hind 14 kop.

V-27966

TÜ RAAMATUKOGU

10300016055339

Hind 14 kop.